

Хмельницький національний університет
Гуманітарно-педагогічний факультет
Кафедра соціальної роботи і соціальної педагогіки

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Перший (бакалаврський)
Освітній рівень

«РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО
ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УМОВАХ ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ»
Назва теми

Галузь знань 23 Соціальна робота
Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 231 Соціальна робота
Шифр і назва спеціальності

Освітня програма Соціальна робота. Соціальна педагогіка та коучинг.
Назва освітньої програми

21022

Номер індивідуального навчального плану студента

Виконав: здобувач IV курсу, група СРК-21-1

Підпис

Яна ПРОЦАК
Ім'я, прізвище

Керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
науковий ступінь, вчене звання

Підпис

Юлія ОВОД
Ім'я, прізвище

До захисту допускаю:
В.о. завідувача кафедри
соціальної роботи і соціальної педагогіки
кандидат педагогічних наук, доцент

Підпис

Олена ВАСИЛЕНКО
Ім'я, прізвище

10 червня 2025 р.

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ГОЛОВІ ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ

керується студент Процак Яна Олександрівна на захист дипломного проєкту (роботи)
(прізвище, ім'я, по батькові)

спеціальністю 231 - Соціальна робота

тему: Розвиток професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах онлайн-навчання

дипломний проєкт (робота), рецензія і довідка про перевірку на плагіат додаються.

[Signature] Тодівецька Н. В.
(підпис) (ім'я, прізвище)

ДОВІДКА УСПІШНОСТІ

Процак Я. О. за період навчання на гуманітарно-педагогічному факультеті з 2021 по 2025 роки успішно виконав навчальний план спеціальності з таким розподілом оцінок за національною шкалою: відмінно 3,23 %, добре 64,52 %, задовільно 32,26 %.
полю ЄКТС: А 1,82 %, В 23,64 %, С 52,73 %, D 18,18 %, E 3,64 %.

Методист факультету [Signature] Шошкіно С. М.
(підпис) (ім'я, прізвище)

**ВИСНОВОК КЕРІВНИКА ДИПЛОМНОГО ПРОЄКТУ (РОБОТИ)
ТА ОБГРУНТУВАННЯ ОЦІНКИ**

Студентка Процак Я. О. у кваліфікаційному проєкті розробила історію активностей дуже, практичну роботу.
Робота виконана на високому, теоретико- методологічному рівні та відрізняє у себе високою якістю висуває про доцільність роботи такого виду

керівника дипломного проєкту (роботи) [Signature] Процак Я. О.
(підпис) (ім'я, прізвище)

" 6 " червень 2025 р.

ВИСНОВОК КАФЕДРИ ПРО ДИПЛОМНИЙ ПРОЄКТ (РОБОТУ)

Дипломний проєкт (роботу) розглянуто. Студент Процак Я. О. допускається до захисту цього проєкту (роботи) в екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки
(назва)

[Signature] Олена Васильченко
(підпис, ім'я, прізвище)

" 10 " червень 2025 р.

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет гуманітарно-педагогічний
Кафедра соціальної роботи і соціальної педагогіки
Освітній рівень перший (бакалаврський)
Галузь знань 23 Соціальна робота
Спеціальність 231 Соціальна робота
Освітня програма Соціальна робота. Соціальна педагогіка та коучинг

ЗАТВЕРДЖУЮ
В.о. завідувача кафедри
соціальної роботи і соціальної
педагогіки
 Олена ВАСИЛЕНКО
протокол № 5 від 19.12. 2024 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Яни ПРОЦАК

1. Тема кваліфікаційної роботи: «Розвиток професійної компетентності майбутнього фахівця соціальної сфери в умовах онлайн-навчання»
Керівник кваліфікаційної роботи: Овод Ю.В., кандидат педагогічних наук, доцент.

Затверджено наказом ректора університету 07 лютого 2025 р. № 23

2. Строк подання студентом роботи на кафедру 10 червня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи: матеріали звіту з переддипломної практики, комплекс методів та методик дослідження: Тест «Визначення рівнів здатності до саморозвитку й самоосвіти», метод анкетування: Анкета для студентів щодо визначення переваг та особливостей онлайн-навчання, Методика Т. Елерса: діагностика мотивації до успіху. У дослідженні прийняли участь 25 здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 Соціальна робота 3 та 4 курсів.

4. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань, які потрібно розробити): вступ, розділ 1. Теоретичні основи онлайн-навчання як засобу підвищення професійної компетентності соціального працівника, теоретичний аналіз поняття онлайн-навчання здобувачів вищої освіти у сучасній науковій літературі, особливості онлайн-навчання майбутніх соціальних працівників у закладі вищої освіти, його переваги та недоліки, професійна компетентність майбутнього фахівця соціальної сфери в контексті застосування засобів онлайн-навчання; розділ 2. Емпіричне вивчення особливостей розвитку професійної компетентності майбутнього фахівця соціальної сфери в умовах онлайн-навчання, діагностика особливостей розвитку професійної компетентності

майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах онлайн-навчання, практичні рекомендації майбутнім соціальним працівникам щодо удосконалення розвитку професійної компетентності засобами онлайн-навчання, висновки до розділу висновки, перелік джерел посилання, додатки.

5. Перелік графічного матеріалу (із зазначенням обов'язкових креслень, 7 рисунків, 13 таблиць).

6. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання 19 грудня 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів (розділів) кваліфікаційної роботи бакалавра	Строк виконання етапу роботи	Примітка
1	Вибір теми дослідження. Визначення об'єкта і предмета дослідження, постановка мети і завдань.	До 10 грудня 2024 р.	виконано
2	Визначення теоретико-методологічних засад дослідження. З'ясування актуальності проблеми.	До 10 січня 2025 р.	виконано
3	Оформлення вступу кваліфікаційної роботи.	До 01 лютого 2025 р.	виконано
4	I розділ кваліфікаційної роботи.	До 01 березня 2025р.	виконано
5	II розділ кваліфікаційної роботи.	До 01 травня 2025 р.	виконано
6	Загальні висновки.	До 15 травня 2025 р.	виконано
7	Попередній захист кваліфікаційної роботи.	До 20 травня 2025 р.	виконано
8	Оформлення кваліфікаційної роботи. Підготовка до захисту, рецензування.	До 10 червня 2025 р.	виконано
9	Захист кваліфікаційної роботи (відповідно графіку)	До 20 червня 2025 р.	виконано

Здобувач Яна ПРОЦАК
 Керівник роботи Юлія ОВОД

Тема кваліфікаційної роботи
 майбутнього фахівця
 Здобувач
 Керівник роботи
 Кваліфікаційна
 тексту 13
 найменування
 Ключові слова
 заклад вищої освіти
 Об'єкт дослідження
 фахівців
 П
 компетентності
 З
 майбутнього фахівця
 компетентності
 про
 роб

АНОТАЦІЯ

Тема кваліфікаційної роботи «Розвиток професійної компетентності майбутнього фахівця соціальної сфери в умовах онлайн-навчання»

Здобувач: Яна ПРОЦАК

Керівник: Юлія ОВОД

Кваліфікаційна робота включає 65 сторінок, з них 58 сторінок основного тексту 13 таблиць, 7 рисунків, перелік джерел посилення складає 43 найменування, 3 додатки.

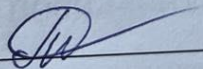
Ключові слова: соціальна робота, майбутній фахівець соціальної сфери, заклад вищої освіти, професійна компетентність.

Об'єктом дослідження є розвиток професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної роботи в умовах онлайн-навчання.

Предметом дослідження є особливості розвитку професійної компетентності майбутніх соціальних працівників в умовах онлайн-навчання.

За результатами дослідження розроблено практичні рекомендації майбутнім соціальним працівникам щодо удосконалення розвитку професійної компетентності засобами онлайн-навчання.

Одержані результати можуть слугувати для оптимізації навчального процесу, розвитку цифрової грамотності та впровадження інноваційних методів роботи

Здобувач Яна ПРОЦАК

Дата подання кваліфікаційної роботи до захисту 10 червня 2025 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОНЛАЙН - НАВЧАННЯ ЯК ЗАСОБУ ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА	10
1.1 Теоретичний аналіз поняття онлайн-навчання здобувачів вищої освіти у сучасній науковій літературі	10
1.2 Особливості онлайн-навчання майбутніх соціальних працівників у закладі вищої освіти, його переваги та недоліки	18
1.3 Професійна компетентність майбутнього фахівця соціальної сфери в контексті застосування засобів онлайн-навчання	26
Висновки до розділу.....	34
РОЗДІЛ 2 ЕМПІРИЧНЕ ВИВЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УМОВАХ ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ	35
2.1 Діагностика особливостей розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах онлайн-навчання ...	35
2.2 Практичні рекомендації майбутнім соціальним працівникам щодо удосконалення розвитку професійної компетентності засобами онлайн-навчання	46
Висновки до розділу.....	51
ВИСНОВКИ.....	54
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ.....	56
ДОДАТКИ.....	62
ДОДАТОК А Тест «Визначення рівнів здатності до саморозвитку й самоосвіти»	62
ДОДАТОК Б Анкета для студентів щодо визначення переваг та особливостей онлайн-навчання	65
ДОДАТОК В Методика Т. Елерса: діагностика мотивації до успіху	67

ВСТУП

Для нашого часу характерними є загальнолюдські глобальні соціальні зміни, викликані науково-технічною революцією, розвитком нових інформаційних технологій, універсальністю у застосуванні досягнень науки, що призвело до глобальних перетворень у всіх сферах життя людини.

Сучасні концепції якості освіти є виразниками тих змін, що відбуваються зараз та відтворюють особливості освіти в епоху суттєвих змін у обставинах життя людини.

Це вимагає того, щоб навчально-виховний процес в освітніх закладах та соціальне середовище були максимально зорієнтовані на формування демократичної, гуманістичної, самодостатньої особистості.

Станом на сьогодні суттєво змінилися способи поширення та використання інформації, що в свою чергу призвело до еволюції освітніх технологій та посприяло активному впровадженню дистанційного навчання як важливого та незмінного напрямку реформування освітньої системи нашої держави.

Дана форма навчання все більше стає популярною, з початком пандемії COVID-19 та військовими діями подекуди очне навчання стало неможливим, тому саме дистанційне навчання є єдиною доступною формою отримання знань.

До недавнього часу дистанційне навчання було камерним, тобто використовувалося для навчання дорослих людей, або тих, хто прагнув поглибити та розширити власні знання в певній галузі.

Не можна також забувати і про осіб з інвалідністю та людей із вродженими вадами, а також про тих, хто отримав травму вже в зрілому віці і не в змозі продовжувати професійну діяльність у звичайних умовах праці. Потенційно вони також є клієнтами дистанційної форми навчання. Вирішення зазначеної проблеми можливе шляхом запровадження системи дистанційного навчання, зорієнтованої на забезпечення якісно нового рівня знань та вмінь, доступних, у перспективі, кожному, за рахунок створення нового

інформаційного освітнього простору, заснованого на сучасних інформаційних та освітніх технологіях.

Онлайн-навчання в жодному випадку не виступає альтернативою очному, оскільки важливим є спілкування, міжособистісна взаємодія з подальшим соціалізуючим впливом.

Дана форма навчання потребує забезпечення постійної комунікації та зворотного зв'язку усіх учасників навчального процесу, сучасні педагоги швидко оволоділи методикою дистанційного навчання, яка продовжує активно розвиватися.

Дослідження проблеми віддаленого навчання відображено у працях багатьох науковців. Аналіз наукових джерел свідчить, що більшість дослідників відзначають певне різноманіття принципів організації, побудови та реалізації дистанційного навчання (В. Шевченко, І. Булах, Т. Гнатенко, Ю. Овод тощо). Окремі аспекти щодо змісту та організації дистанційного навчання досліджували Б. Демида, І. Дичківська, Л. Долинська. Основні вимоги до дистанційної освіти розкрито у працях Ю. Жука В. Зінченка, О. Карабін, І. Козубовської та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми дистанційного навчання, свідчить, що сучасні науковці висвітлюють різнопланові напрями її формування, приділяють значну увагу проблемі упровадження дистанційних технологій у навчально-виховний процес.

Отже, дослідження розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах онлайн-навчання належить до актуальних та важливих питань.

Об'єкт дослідження – розвиток професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної роботи в умовах онлайн-навчання.

Предмет дослідження – особливості розвитку професійної компетентності майбутніх соціальних працівників в умовах онлайн-навчання.

Мета роботи – теоретично вивчити та емпірично дослідити особливості розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери та запропонувати практичні рекомендації майбутнім соціальним працівникам щодо удосконалення розвитку професійної компетентності засобами онлайн-навчання.

Для досягнення поставленої мети було сформульовано наступні **завдання дослідження**:

- 1) здійснити теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми онлайн-навчання майбутніх соціальних працівників у закладах вищої освіти;
- 2) охарактеризувати зміст, переваги та недоліки онлайн-навчання, а також особливості розвитку професійної компетентності майбутнього фахівця соціальної сфери в умовах онлайн-навчання;
- 3) провести діагностичне вивчення особливостей розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах онлайн-навчання
- 4) запропонувати практичні рекомендації майбутнім соціальним працівникам щодо удосконалення розвитку професійної компетентності засобами онлайн-навчання.

Методи дослідження: *теоретичні:* (систематизація та аналіз наукової літератури, порівняння та узагальнення даних), *емпіричні:* (метод спостереження, метод бесіди, Тест «Визначення рівнів здатності до саморозвитку й самоосвіти», метод анкетування: Анкета для студентів щодо визначення переваг та особливостей онлайн-навчання, Методика Т. Елерса: діагностика мотивації до успіху)) та *методи математичної обробки результатів дослідження* (кількісний та якісний аналіз результатів дослідження).

Практичне значення дослідження полягає у розробці практичних рекомендацій майбутнім соціальним працівникам щодо удосконалення розвитку професійної компетентності засобами онлайн-навчання, які в

подальшому можуть слугувати для оптимізації навчального процесу, розвитку цифрової грамотності та впровадження інноваційних методів роботи.

Експериментальна база дослідження: дослідження проводилося на базі Хмельницького національного університету. У дослідженні прийняли участь 25 здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 Соціальна робота 3 та 4 курсів.

Апробація результатів дослідження За матеріалами дослідження опубліковано наукову статтю: Процак Я. Овод Ю., Вплив онлайн-навчання на професійну підготовку майбутніх соціальних працівників Професійна підготовка фахівців соціальної сфери: надбання, проблеми, перспективи: Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Хмельницький, 22-23 травня 2025 року)/Ред. колегія: Василенко О. та ін./ М-во освіти і науки України, Хмельницький нац. ун-т., каф. соц. роб. і соц. педагог. Хмельницький: ХНУ, 2025. 368 с. (електронне видання). с. 77-79. Доповідала за темою дослідження на IV Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю Професійна підготовка фахівців соціальної сфери: надбання, проблеми, перспективи. 22-23 травня, 2025 рік.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, 2 розділів, висновків, переліку джерел посилань (43 найменування, з них 1 – іноземною мовою), 13 таблиць, 7 рисунків, 3 додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи – 65 сторінок (58 сторінок – основний текст).

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОНЛАЙН- НАВЧАННЯ ЯК ЗАСОБУ ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

1.1 Теоретичний аналіз поняття онлайн-навчання здобувачів вищої освіти у сучасній науковій літературі

Сутність поняття «онлайн-навчання» неодноразово аналізувалося дослідниками, оскільки являє собою одну із базових категорій дидактичного процесу.

Онлайн-навчання зазвичай розглядають у двох *аспектах*:

- як специфічну систему навчання, соціалізації та розвитку, спрямовану на засвоєння індивідом системи елементів об'єктивного досвіду людства, необхідного для успішного здійснення ним діяльності в обраній сфері суспільної практики і яка визнана суспільством у якості встановленого рівня розвитку індивіда;
- процес засвоєння систематизованих знань та способів пізнавальної діяльності, оволодіння системою наукових знань, вмінь та навичок у визначеній сфері, результат якого відповідає меті, встановленої на державному рівні та фіксується відповідними документами освітніх закладів[5].

Варто підкреслити, що у дистанційному навчанні виділяють аспект, який пов'язаний із наданням освітніх послуг широким верствам населення за допомогою спеціалізованого інформаційно-освітнього середовища на будь якій відстані від навчального закладу, при чому споживачами могут бути не лише громадяни держави, але й іноземні громадяни.

Беручи до уваги характеристики дистанційного навчання, основними його завданнями є:

- моральний та інтелектуальний розвиток особистості;
- формування критичного та творчого мислення;

- формування вміння працювати з інформацією за рахунок гнучкого доступу до освітніх програм[10].

Дидактична категорія «навчання» розглядається як один із складних соціальних процесів, спосіб організації освітнього процесу, спільна діяльність викладача та суб'єктів навчання, метою якої є розвиток останніх, формування у них знань, умінь та навичок, елементів світосприйняття, майбутньої професійної чи навчальної діяльності, цілеспрямований процес управління активною навчально-пізнавальною діяльністю студентів в процесі оволодіння професійними знаннями, навичками, розвитку творчих здібностей, формування особистісних якостей, необхідних студентам для самостійного оволодіння професією[9].

Як у вітчизняній так і зарубіжній літературі існують думки про дистанційне навчання у контексті його розгляду як форми або різновиду заочного навчання. Так дистанційне навчання розглядають як:

- *вид заочного навчання* (універсальну форму отримання знань, що включає в себе гуманістичну парадигму розвитку освітніх інститутів);
- особливим чином організований *педагогічний процес і процес інтерактивної взаємодії* його суб'єктів, цілеспрямований процес діалогової асинхронної чи синхронної взаємодії викладача та студентів між собою з використанням засобів навчання;
- *засіб навчання*, що інтегрований у цілісний дидактичний процес професійної підготовки майбутнього фахівця[24].

Аналіз теоретичних досліджень дозволяє говорити про дистанційне навчання як про особливий педагогічний процес, організований процес інтерактивної взаємодії тих хто навчає та тих, хто навчається, між собою, цілеспрямований процес взаємодії викладача та студентів, що віддалені один від одного у просторовому та часовому відношенні.

Поняття засобу навчання використовується в дидактиці для визначення одного із компонентів діяльності викладача та студентів поряд з іншими

компонентами. Засіб навчання – це матеріальний або ідеальний об’єкт, який «розміщений» між учасниками навчального процесу і застосовується для засвоєння знань, формування досвіду пізнавальної та практичної діяльності. У своїй сукупності засоби навчання мають забезпечувати можливості для конструювання педагогічного процесу, який реалізує притаманні йому освітньо-виховні функції. Такі засоби спрямовані на програмування, моделювання, а також управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів[18].

Враховуючи той факт, що у навчальному процесі використовується значна кількість різноманітних засобів навчання, варто розглянути їх класифікацію. Об’єкти, які виконують функції засобів навчання можуть класифікуватися за різними ознаками: за їх властивостями, суб’єктами діяльності, за ступенем впливу на якість знань та розвиток різноманітних здібностей, їх ефективності у навчальному процесі.

За суб’єктами діяльності розрізняють:

- ✓ засоби викладання;
- ✓ засоби навчання

За змістом об’єкту:

- ✓ матеріальні;
- ✓ ідеальні[11]

Засоби викладання здебільшого використовує викладач для пояснення та закріплення навчального матеріалу, а засоби навчання – студенти для його засвоєння.

Засоби викладання мають суттєве значення для реалізації інформаційної та управлінської функцій викладача. Вони допомагають підтримувати пізнавальні інтереси студентів, покращують наочність навчального матеріалу, роблять його більш доступним, забезпечують точною інформацією про явища, що вивчаються, заохочують самостійну роботу і дозволяють її планувати в індивідуальному темпі[6].

Класифікація засобів на матеріальні та ідеальні означає, що до матеріальних відносяться підручники, таблиці, моделі, макети та інші наочні засоби, навчально-технічні засоби, обладнання, приміщення, меблі, розклад занять та інші матеріально-технічні умови.

Під ідеальними виступають засвоєні раніше знання та вміння, з допомогою яких студент розмірковує, шукає докази, здійснює певні розрахунки, запам'ятовує та розуміє матеріал. До прикладу, це мова, письмо, схеми, умовні позначки, креслення, діаграми, витвори мистецтва і т.д.[26]

На відміну від традиційного, дистанційне навчання базується на використанні широкого діапазону інформаційних технологій та технічних засобів, які є необхідними для того, щоб доносити навчальний матеріал, для його самостійного опрацювання, організації обміну думками у вигляді діалогу між викладачами та студентами. У своїй сукупності такі засоби забезпечують можливість організації навчального процесу і за відсутності безпосереднього контакту викладача та студентів, є менш критичними до часового режиму їх взаємодії[40].

Саме засоби телекомунікацій та комп'ютерних технологій надають можливість створювати режим інтерактивної взаємодії між учасниками навчального процесу. При цьому студенти мають можливість самостійно визначати темпи власної навчальної діяльності.

Комп'ютери як технічні засоби навчання найбільше сприяють реалізації діяльнісного підходу у навчальному процесі. В даному випадку це динамічний партнер навчання, який миттєво реагує на виклики та надає допомогу і таким чином стимулює навчальну активність. Окрім цього також є можливість комп'ютерного інтегрування до навчального процесу новітніх наукових методів (експеримент, моделювання тощо)[34].

В такому форматі варто зосередити увагу, що педагогічний процес це зміна станів педагогічної системи, в якій частково змінюються засоби діяльності.

Враховуючи розуміння засобів навчання як компонентів діяльності суб'єктів процесу навчання, який використовується для передавання,

засвоєння знань, формування досвіду пізнавальної та практичної діяльності, контролю досягнутих результатів, а також враховуючи наявні у літературі характеристики дистанційного навчання, виникає необхідність систематизації засобів дистанційного навчання. Дана класифікація представлена в таблиці 1.1

Таблиця 1.1 – Засоби онлайн-навчання

Засоби навчання		Інформаційно-програмні засоби, які підтримують освітній процес	
<i>види засобів</i>	<i>приклади</i>	<i>види засобів</i>	<i>приклади</i>
друковані матеріали	традиційні підручники та посібники	комп'ютерні мережі	локальна мережа, Інтернет
електронні видання	електронні підручники та навчально-методичні посібники	інструментальні засоби пізнавального характеру	системи для пошуку інформації, моделюючі програми
комп'ютерні навчальні системи	мережеві курси, електронні бази даних, презентації, віртуальні бібліотеки	інструментальні засоби універсального характеру	текстові та графічні редактори
аудіо- та відео навчальні матеріали	слайди, диски	інструментальні засоби для забезпечення комунікації	e-mail, відеоконференцзв'язок, чати, дискусійні дошки та ін.

Для дистанційного навчання як особливої форми оволодіння знаннями характерні не лише особливості організації пізнавальної діяльності, вибір

методів та прийомів навчання, змісту навчання, вікові особливості студентів, а й притаманні специфічні засоби навчання та оволодіння знаннями[12].

Таким чином, особливість включення засобів дистанційного навчання в процес формування професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери полягає у тому, що тут представлення та обмін навчальною інформацією здійснюється виключно за допомогою відповідних засобів, а також змінюється зміст усіх елементів дидактичної системи, оскільки принцип дистанційного навчання побудований на зовсім іншій методичній та технічній базах, що дозволяє в свою чергу, підвищувати якість та ступінь засвоєння матеріалу, який вивчається.

Варто відмітити також, що засоби дистанційного навчання соціальних працівників можуть бути застосовані на різних рівнях:

1. під час професійної підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти;
2. під час підвищення кваліфікації соціальних працівників;
3. під час вивчення досвіду організації соціальної роботи в інших країнах[28].

Особливу роль засобів дистанційного навчання у формуванні професійної компетентності соціальних працівників можна спостерігати в процесі створення умов для безперервної самоосвіти фахівців. За допомогою доступних засобів навчання та джерел інформації можна обрати будь який навчальний курс, що відповідає професійним інтересам та потребам.

Для дистанційного навчання характерна готовність до самоосвіти: наявність емоційно-особистісного апарату (вплив на систематичність та послідовність процесу самоосвіти, містить особистісні цінності людини та ставлення до суспільно-корисної діяльності), володіння базовими вміннями працювати з джерелами соціальної інформації (психологічні вміння та готовність оцінювати функціональні можливості джерел інформації, вміння орієнтуватися в різноманітних джерелах інформації, культура сприйняття отриманої інформації, навички самоконтролю та самооцінки), оволодіння

певними знаннями та вміннями, які відображають загальні інтелектуальні здібності (усвідомлення цілісності наукової картини світу, вміння аналізувати та узагальнювати, із переліку загального виділяти конкретне та навпаки, гнучкість мисленнєвої діяльності, вміння застосовувати знання на практиці), наявність мотивації до самоосвіти, володіння організаційними вміннями[4].

Результати досягнення педагогічної мети навчання відображені у сукупності чотирьох основних взаємопов'язаних елементів:

- досвід пізнавальної діяльності (результат – знання);
- досвід реалізації відомих способів діяльності (вміння працювати за зразком);
- досвід творчої діяльності – вміння приймати нестандартні рішення у проблемних ситуаціях;
- досвід реалізації емоційно-ціннісних відносин – в формі особистісних орієнтацій[32].

Основним завданням системи дистанційної освіти є необхідність навчити сучасного фахівця групам умінь, які представлені в узагальненому вигляді в таблиці 1.1

Таблиця 1.2 – Узагальненні вміння фахівця

Вміння	Зміст умінь
міркувати	наочно-образне мислення наочно-дієве мислення словесно-логічне мислення
знаходити інформацію	самостійність самоорганізованість
знаходити контакт та взаємодіяти з іншими людьми	здатність підтримувати дружню та невимушену атмосферу у розмові вміння слухати
відчувати	емоційні реакції співпереживання

Дидактична мета самостійної підготовки студентів полягає в тому, щоб:

- розвивати навички самоконтролю та самооцінки;
- навчати студентів самостійно здобувати знання з різних джерел інформації для формування умінь та навичок;
- підвищення рівня відповідальності студентів за власну професійну підготовку;
- формування професійного мислення[18].

На підставі аналізу наукової літератури з проблеми дослідження успіх самоосвіти студента тісно пов'язаний із розвитком професійної ідентифікації:

1. усвідомлення ним особистісної цінності – для соціального працівника зробити це просто, оскільки постійно існує дефіцит у фахівцях даної спеціальності;
2. розвиток емпатії до виявлених соціальних проблем клієнтів та планування подальших кроків для їх вирішення;
3. вміння мобілізувати, актуалізувати знання, порівнювати їх із завданнями[7].

Особливої уваги в процесі формування професійної компетентності майбутнього соціального працівника заслуговують комунікативні вміння. У науково-педагогічній літературі виділяють такі *функції спілкування*: *прагматична* (реалізується в процесі спільної діяльності), *формуюча* (змінює та формує психічний образ студента), *функція підтвердження* (сприяє самопізнанню та самоствердженню студента), *підтримка міжособистісних відносин, внутрішньо особистісна функція спілкування* (рефлексія).

Під час дистанційного навчання рекомендовано застосовувати розвинуті інтерактивні можливості, хоча вони в повній мірі не компенсують спілкування у вигляді діалогу. Саме тому не всі навчальні дисципліни можна пропонувати майбутнім соціальним працівникам у дистанційній формі[28].

Ряд досліджень вказують на те, що як в процесі дистанційного навчання, так і під час використання характерних для нього засобів в традиційному навчальному процесі, у майбутніх фахівців соціальної сфери формуються

більш глибокі мотиви, зокрема мотивація самоосвіти, самоорганізації та самостійності у набутті знань, що слугує основними принципами дистанційного навчання[11,16,28,30].

Варто зосередити увагу на тому, що в умовах інформатизації суспільства потребою свідомого життя сучасної людини є самостійне набуття знань та їх застосування.

У зв'язку з цим в рамках особистісно-діяльного та особистісно-орієнтованого підходів дистанційне навчання розглядає студента не як пасивного об'єкта, а активного суб'єкта педагогічного процесу. Саме під час дистанційного навчання за рахунок віртуального спілкування у студентів наявна перевага для індивідуального спілкування, ніж під час традиційного, де переважає групове спілкування[29].

Самостійна робота відображає методичну сторону навчальної діяльності студентів, основним принципом якої є те, що знання, вміння та навички не передаються від однієї людини до іншої як матеріальні об'єкти, а їх засвоюють шляхом самостійної пізнавальної діяльності, без якої не оволодіти професією.

У зв'язку із цим зростає цінність застосування засобів дистанційного навчання, оскільки принцип їх впливу полягає в самостійній пізнавальній активності.

1.2 Особливості онлайн-навчання майбутніх соціальних працівників у закладі вищої освіти, його переваги та недоліки

Під час традиційного навчання контакт між викладачем та студентом відбувається віч на віч і окрім вербального в процесі навчальної комунікації використовується і невербальне мовлення. Очне навчання надає викладачу можливість, залежно від його здібностей до рефлексії, аналізувати та корегувати власні дії, що не може забезпечити технічний пристрій. В педагогічному спілкуванні викладач та студент пізнають один одного, відбувається обмін інформацією та ролями, що викликає певні відчуття.

Позбавлення майбутнього фахівця соціальної сфери спілкування призведе до труднощів під час подолання факторів, що стоять на заваді подальшого виконання професійної діяльності[33].

В результаті дистанційного навчання у соціального працівника не сформована здатність уявити себе на місці клієнта, що є необхідним в процесі подолання складних життєвих обставин, не формується професійне мовлення та професійне мислення.

В дистанційному навчанні студенти в першу чергу мають справу з електронними текстами, де відсутні можливості для розуміння жестів, міміки та інтонації. В даній професії мають місце певні обмеження, які обумовлені вимогами до необхідних професійно-особистісних якостей.

Для створення повноцінних умов щодо формування усіх компонентів професійної компетентності, варто використовувати вплив засобів, які використовуються, при чому в них мають бути сформовані базові професійні вміння:

- швидко встановлювати відносини у системі «людина-людина»;
- оцінювати соціальні проблеми, розвивати та використовувати відповідні системи ресурсів;
- спільно з клієнтами планувати заходи щодо подолання проблем та визначати ролі [20].

Включення засобів дистанційного навчання у освітній процес вимагає дотримання відповідних вимог по відношенню до викладачів та студентів. До переліку функцій, які виконує викладач, додаються функції контролера і інтерпретатора та ролі координатора і консультанта відповідно.

Виконання перерахованих ролей вимагає від викладачів оволодіння відповідними знаннями та навичками. До прикладу, виконуючи роль інтерпретатора (розробка робочих програм, методичних рекомендації і т.д) викладачі мають знати не лише засоби дистанційного навчання, але і розуміти, як при цьому змінюється теоретико-методологічна основа навчального процесу[8].

Роль координатора та консультанта вимагають певної психологічної підготовки, оскільки тривалість часу спілкування зі студентом наодинці значно збільшується.

Навчання за дистанційною формою має свої певні особливості, що призвели до включення у лексикон терміну «тьютор».

В ідеалі тьютор повинен демонструвати свої вміння бачити організаційні, технологічні, соціально-економічні та соціально-психологічні можливості отримання максимального педагогічного результату.

Кожен викладач під час організації дистанційної форми навчання виконує наступні функції:

- постановка мети та завдань;
- формування спонукаючих мотивів;
- передача знань та досвіду;
- організаційна діяльність;
- організація взаємодії між студентами;
- контроль процесу навчання[33].

Окрім цього, як свідчить досвід та напрацювання з даної проблеми, викладач не може залишатися пасивним джерелом навчальної інформації, оскільки спеціально створені засоби для дистанційного навчання цілком здатні його замінити, якщо він лише в ролі інформатора.

Ми повністю погоджуємося із думками про те, що до викладача висувається ряд технічних вимог, а саме:

- вміти використовувати сучасні засоби комунікації;
- вміти працювати з мережевими інформаційними ресурсами;
- володіти практичними навичками роботи з використанням під час вивчення дисципліни інформаційного середовища [16,24,33]

Для студентів в дистанційному режимі відкриваються такі *можливості* як навчатися у зручному для них місті та часі, більш інтенсивніші зв'язки із

викладачами, можливість покращувати власні знання за рахунок використання інтернет-ресурсів.

Узагальнення наукової літератури надає нам підстави для визначення *переваг* дистанційної форми навчання майбутніх фахівців соціальної сфери:

- можливість опрацьовувати навчальні матеріали не залежно від розкладу навчання;
- більше свободи для самостійної творчої та навчальної діяльності;
- можливості для ширшого діапазону запитань у чатах;
- особливості демонстрування навчальних матеріалів у електронній формі надають можливості застосовувати принцип модульності, який дозволяє довільним чином змінювати ту чи іншу тему, враховуючи рівень підготовки студентів та їх пізнавальні можливості[41].

Таким чином, студенти перебувають в зовсім інших умовах не лише тому, що знаходяться на великих відстанях, вони можуть поєднувати роботу і навчання, не відставати від графіку у випадках хвороби і т. д., тобто для них є певна свобода вибору. Відповідно вони відіграють активну роль та розподіляють відповідальність за виконання завдань, а тому у них мають бути сформовані мотиви навчальної діяльності, мають володіти навичками самостійної роботи та самоорганізації, мають вміти працювати з інформацією.

Саме тому використання засобів дистанційного навчання сприяє тому, що викладач та студент діють спільно, але при цьому виконують нові функції та вирішують нові завдання. Функція викладача полягає в організації дій студентів та контролю за процесом досягнення мети, а функція студента – усвідомлення отриманих знань та подальше їх застосування у професійній діяльності.

Відповідно, відкриваються *можливості* для деяких недоліків, які притаманні традиційній формі навчання:

- вирішення проблеми інтерактивної взаємодії усіх суб'єктів навчального процесу;
- забезпечення поточного контролю за якістю навчання;

- ширший асортимент початкової інформації з різних інформаційних баз даних;
- формування навичок самоосвіти;
- варіативне навчання, створення умов для безперервного підвищення професійної компетентності на усіх етапах професійної кар'єри[12].

Остання із перерахованих можливостей є особливо важливою в умовах становлення та розвитку системи безперервного навчання, тому досить перспективним є використання дистанційного навчання та характерних для нього засобів.

Однак, при всіх позитивних сторонах, існує ряд проблем, які виникають при використанні засобів дистанційного навчання в підготовці майбутніх фахівців соціальної сфери, до яких відносять:

1. кількість непередбачуваних ситуативних зв'язків та варіантів вирішення по кожній із професійних проблем, які виникають, значно більша ніж можливість їх передбачати у будь якого технічного засобу;
2. відсутність емоційного контакту між викладачем та студентами;
3. неможливість використання невербального мовлення, що сприяє створенню сприятливого психологічного клімату освітнього процесу;
4. абсолютний перехід до саморегуляції обсягів та темпів засвоєння навчального матеріалу;
5. відсутність можливостей для формування комунікативних умінь та особистісних якостей соціального працівника;
6. особливості інформаційно-освітнього середовища[9].

Перехід до комп'ютерних технологій навчання та використання засобів дистанційної освіти вимагає вирішення *комплексу психолого-педагогічних, навчально-методичних та інших проблем, створення умов для розробки, апробації та впровадження, пошуків логічного поєднання нового та традиційного* [33]. Їх вирішення можливе лише наступним шляхом:

- єдиний комплексний науково-методичний підхід до вирішення проблеми впровадження комп'ютерних технологій в освітній процес підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери;
- розробка методики використання засобів дистанційного навчання, які конкретизовані в методичних прийомах викладання та навчання;
- підготовка педагогічних кадрів, розробка дидактичних засобів, які будуть доступні студентам в дистанційному режимі;
- підготовка студентів до використання засобів дистанційного навчання в процесі формування їх професійної компетентності;
- відповідне матеріально-технічне обладнання;
- розробка та створення методичного забезпечення[19].

Не слід також забувати про формування комунікативних вмінь майбутнього фахівця, що згідно досліджень фахівців даного питання теж викликає ряд *труднощів*:

- розвиток навичок міжособистісного спілкування (вміння розуміти іншу людину, розуміти її внутрішній стан за проявами поведінки, вміння слухати та чути, налагодження довірливих взаємовідносин, чуйність, щирість і т.д.);
- оволодіння засобами невербальної комунікації (міміка, жести, вираз обличчя, межі індивідуального простору);
- оволодіння методом спостереження, який є основним у технологіях соціальної роботи (спостереження за діями та вчинками клієнта, за його стосунками із найближчим оточенням)[34].

Варто звернути увагу та підкреслити, що хоча засоби дистанційного навчання і сприяють розвитку вмінь інтерактивної взаємодії, вони не можуть повністю компенсувати позитивний вплив педагогічного спілкування. Відповідно в умовах активного розвитку інформаційних технологій та їх впровадження в систему відкритого, безперервного соціального навчання, вони не здатні замінити традиційні засоби навчання, але здатні їх

доповнювати, активізувати самостійну роботу студентів та розвивати навички досконалого володіння засобами інформаційних технологій.

Виділяють три рівня взаємозв'язку засобів дистанційного навчання та традиційної форми: *підтримка, нейтральний, розмитий*.

Перший рівень забезпечує отримання додаткової інформації, яка підтримує, розширює та сприяє поглибленню знань. Така ситуація можлива за умови централізованої інформаційної та освітньої політики.

В другому випадку такі засоби є незалежними від традиційного навчального процесу. Тобто воно можуть як підтримати так і спростувати навчальну інформацію, тобто взаємо компенсація та взаємо доповнення.

Третій випадок – пряме протиставлення традиційних та дистанційних засобів і як наслідок різниця між отриманими знаннями та інформацією. Безумовно, це є абсолютно недопустимим під час підготовки будь якого фахівця[27].

Засоби дистанційного навчання швидше доповнюють та розширюють традиційні дидактичні засоби забезпечуючи таким чином особистісно-орієнтовану парадигму безперервного навчання. Але все ж варто зосередити увагу на таких особливостях дистанційного навчання:

1. індивідуальна траєкторія рівня та темпу навчання;
2. можливість охопити більшу кількість студентів з різних куточків світу;
3. посилення суб'єктивної ролі студента відповідно до його потреб та зацікавленості;
4. менш жорстка регламентація під час розподілу навчального часу, гнучкість у виборі місця та часу навчання;
5. можливість побудувати для кожного студента індивідуальну траєкторію навчання;
6. впровадження у навчальний процес нових засобів інформаційних технологій;
7. посилення міжнародної інтеграції[18].

Слід підкреслити, що побудова навчального процесу на якісно нових засобах інформаційних технологій дозволяє вийти на новий рівень інтеграції освітніх систем – рівень міжнародної інтеграції.

Таким чином, підтримуючи думку багатьох дослідників нашої проблеми, ми можемо припустити, що засоби дистанційного навчання дозволяють:

1. підвищити рівень професійної компетентності фахівця;
2. навчитися самостійно здобувати знання;
3. розвивати навички самоконтролю та само оцінювання;
4. сформувати професійне мислення;
5. зробити навчання доступним незалежно від місця проживання та віку;
6. реалізувати ідеї безперервного навчання;
7. розвивати єдиний освітній простір[9].

Соціальна робота – це професія соціального типу, в основі якої лежить соціальна та професійна компетентність. Формування професійної компетентності – керований процес становлення професіоналізму, оскільки це освіти та самоосвіта фахівця.

Сьогодні вміння користуватися комп'ютером для вирішення професійних та навчальних завдань стає обов'язковим компонентом підготовки будь якого фахівця, в тому числі і соціального працівника оскільки інформатизація освіти висуває нові вимоги відповідності професійної підготовки та розвитку комп'ютерних і комунікативних технологій.

1.3 Професійна компетентність майбутнього фахівця соціальної сфери в контексті застосування засобів онлайн-навчання

Будь яка освітня система побудована на певній дидактичній концепції, яка визначає зміст, методи, засоби та організацію навчання. До цієї системи входить ряд взаємо пов'язаних елементів: мета навчання, зміст навчання, викладачі, студенти, методи, форми та засоби навчання.

Рисунок 1.1 – Елементи системи навчання

Зміни хоча б в одному із елементів призводять до змін усієї системи. Важливо, що багато факторів, які є значущими для системи традиційного навчання, залишаються не менш значущими і в даному випадку: мета навчання, основні дидактичні одиниці, вимоги до ефективності управління пізнавальною діяльністю студентів, створення умов для активізації та індивідуалізації їх навчальної діяльності з врахуванням власного досвіду[16].

Особливості включення засобів дистанційного навчання в процес формування професійної компетентності соціального працівника полягають не в заміні традиційних засобів, а в активізації можливостей індивідуалізації навчання в контексті особистісно-орієнтованого підходу.

З цієї точки зору доцільним є *порівняльний аналіз традиційних засобів та засобів дистанційного навчання*, який представлено н в таблиці 1.2

Таблиця 1.3 – Особливості навчального процесу з точки зору традиційного та онлайн-навчання

Традиційні засоби навчання	Засоби дистанційного навчання
<u>Нормативність</u> – навчання розпочинається та закінчується відповідно до встановлених термінів. Послідовність навчання та темпи визначаються програмою та викладачем	<u>Гнучкість</u> – студент сам вирішує, коли розпочинати та завершувати навчання, визначає власну траєкторію навчання
<u>Закритість</u> – відсутній вплив на складання та затвердження програми навчання	<u>Відкритість</u> – ширші можливості впливу на процес навчання та викладання
<u>Місце навчання</u> – навчальна аудиторія: відвідування занять у навчальному закладі	<u>Свобода вибору місця навчання</u> – студент сам вирішує, де він перебуває
<u>Організація навчання</u> – мета та зміст програми визначаються навчальним закладом	<u>Самоорганізація навчання</u> – студент після консультацій з викладачами визначає мету та зміст навчання у відповідності до потреб та інтересів
<u>Зовнішній контроль</u> – викладач контролює навчальний процес, спостерігає за студентами	<u>Самоконтроль</u> – студент сам контролює навчання. Викладачі періодично відслідковують прогрес у навчанні.

З точки зору системного підходу мета формування професійної компетентності соціального працівника з використанням засобів дистанційного навчання являє собою систему знань, умінь та навичок, особистісних якостей, професійних цінностей та установок, які забезпечують у відповідності до змісту професійної діяльності.

З позиції гуманістичної парадигми така мета фіксується необхідністю формування соціально-значущих якостей, які визначають самостійність та соціально-комунікативні можливості соціального працівника, його конкурентоспроможність.

Розробка моделі дидактичної системи базується на *принципах системного, особистісно-орієнтованого та особистісно-діяльного підходів*[30].

Системний підхід – один із методологічних напрямків сучасної науки, який визначає об'єкти як складно організовані системи і у зв'язку із цим розглядається як методологічний напрямок, що задає основу для вирішення завдань побудови складних систем.

Особистісно-діяльний підхід спрямовує усі засоби на організацію інтенсивної, поступово ускладненої діяльності, оскільки лише шляхом власної діяльності людина засвоює науку та культуру, способи пізнання та перетворення світу, формує та вдосконалює особистісні якості.

Сучасний освітній процес все більше нагадує взаємо навчання. Залучення майбутнього соціального працівника до різносторонньої самостійної діяльності, а також інтегрування засобів дистанційного навчання, створюють умови для ознайомлення із новими методами діяльності, що призводить до формування інформаційної культури останнього.

Особистісно-діяльнісний підхід дозволяє:

- обирати для себе ту інформаційну (предметну) сферу, в якій зможе себе успішно реалізувати;
- гнучкість диференціювання в рамках тієї чи іншої сфери вимог до побудови навчального процесу;
- визначати пізнавальну сферу, яка необхідна для реалізації різних видів навчальної діяльності.

Особистісно-орієнтований підхід враховує індивідуальні задатки, здібності та можливості студента, сприяє розвитку та формуванню характеру.

Поняття «формування» розглядається як безперервний процес становлення фахівця, що відбувається у сукупності впливу взаємо пов'язаних факторів, результат якого надає певного завершення у вигляді професійної компетентності як рівня знань умінь та навичок, ціннісних орієнтацій, стійких професійно - особистісних якостей.

Важливо, що у відношенні як дистанційної форми навчання так і у відношенні засобів такого навчання найвищий рівень результативності досягається тоді, коли результати попередньої діагностики вказують на індивідуальну систему підготовки студента з урахуванням його особливостей та творчого потенціалу. Саме цей аспект дозволяє говорити про особистісно-орієнтований характер навчального процесу, оскільки в ньому враховані індивідуальні задатки, здібності та можливості індивіда.

В межах такого підходу основними *компонентами* є навчальна ситуація, що забезпечує такі три технології:

- 1) «технологія завдання» пов'язана з елементами змісту навчального процесу;
- 2) «технологія навчального діалогу» пов'язана із створенням комунікативного середовища, що забезпечує самореалізацію особистості;
- 3) «технологія моделювання навчальної гри», яка забезпечує умови змагання[6].

Таким чином, ці три елементи (*завдання, діалог та гра*) виступають основним методичним комплексом моделі дидактичної системи.

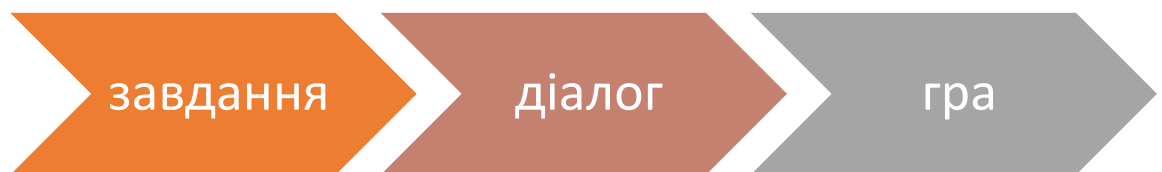

Рисунок 1.2 – Елементи моделі дидактичної системи

Під дидактичними принципами навчання вважаються положення про взаємозв'язок мети підготовки фахівця та закономірностей практики навчання.

Під час підготовки сучасного фахівця варто враховувати психолого-педагогічні особливості та характеристики використання засобів дистанційного навчання, а також мотивацію пізнавальної діяльності, розвиток рефлексивних форм мислення, адаптацію до сучасних способів комунікації, рівень розвитку творчих здібностей і т.д.

Все це дозволяє реалізувати педагогічні умови формування «інформаційної» готовності до професійної діяльності.

Результативність включення засобів дистанційного навчання у формування професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери повинна бути відображена у якісних та кількісних показниках педагогічного процесу (повнота та глибина знань, системність, об'єм засвоєних знань, швидкість засвоєння і т.д.)

Принципи навчання визначають підготовку фахівців соціальної сфери через дидактичну систему, де вони виступають як єдине ціле.

В контексті системного та особистісно-діяльного підходів можна виділити наступні принципи та їх зміст

Таблиця 1.4 – Принципи та їх зміст в контексті системного та особистісно-діяльного підходів

Підхід	Принципи	Зміст принципу
Системний підхід	<ol style="list-style-type: none"> 1. системності 2. безперервності 3. комплексності 4. керованості 5. відповідність технологій навчання 6. динамічності 7. розвитку 8. єдиних вимог 	<ol style="list-style-type: none"> 1. дозволяє розуміти та створювати відповідну систему освіти, яка забезпечує формування системи наукових знань; 2. цілеспрямоване отримання знань, умінь та навичок на протязі життя; 3. взаємозв'язок педагогіки з іншими науками; 4. забезпечення необхідної кількості зустрічей учасників навчального процесу, контроль за результатами навчання; 5. технології навчання повинні відповідати моделі дистанційної освіти; 6. зміни змісту навчальних дисциплін відповідно до запитів суспільства; 7. облік змін засобів дистанційного навчання; 8. розгляд системи як єдиного цілого, так і як сукупності складових елементів.

Особистісно-діяльний підхід	<ol style="list-style-type: none"> 1.гуманізму 2.демократизації 3.мобільності 4.принцип власної ініціативи 5.рефлексії 6.принцип самостійного засвоєння знань 7.гнучкості 	<ol style="list-style-type: none"> 1. врахування потреб та інтересів особистості; 2. свобода студентів у самоактуалізації та саморозвитку; 3. створення баз даних, які дозволяють доповнювати освітню програму; 4. створення умов для прояву пізнавального інтересу до навчання; 5. можливість для самоаналізу та самооцінки пройденого етапу навчання; 6. даний принцип є одним із головних умов дистанційного навчання, який пропонує створення оптимальних умов для студентів та підвищення рівня їх самостійності; 7. пристосування змісту навчання та можливостей його засвоєння до індивідуальних особливостей студентів.
------------------------------------	--	--

В основі моделі формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників лежать такі *принципи* як *системності та цілісності, відкритості, інтерактивності, зворотного зв'язку та гуманізму*. Зупинемося детальніше на кожному із них

Принцип системності та цілісності – виходить із закономірностей педагогічного процесу, сприяє системності та взаємозв'язку. Реалізація даного

принципу полягає у тому, що включення засобів дистанційного навчання відображається на решті складових елементів дидактичної системи, а також суб'єктах навчального процесу.

Принцип відкритості забезпечує управління викладачами навчальною діяльністю студентів та підвищення рівня власної відповідальності за якість та результат навчання.

Принцип інтерактивності тісно пов'язаний із такими характеристиками навчання як взаємодія та взаємовплив суб'єктів навчального процесу. Розвиток нових засобів навчання на базі сучасних технологій розкриває зміст принципу інтерактивності через нові форми та методи навчальної діяльності.

Принцип зворотного зв'язку. Система контролю за засвоєнням знань та способами пізнавальної діяльності, здатністю, вмінням застосовувати отримані знання у різноманітних проблемних ситуаціях повинна мати систематичний характер. Механізм зворотного зв'язку спрямований на перевірку досягнення мети та завдань на кожному із етапів навчання. Зворотній зв'язок може забезпечуватися в бідь якій формі, в тому числі і у вигляді контрольного тестування, дискусій чи телеконференцій.

Принцип гуманізму полягає у зверненні навчального процесу до людини, створення та пропозиція максимально сприятливих умов для оволодіння професією, для розвитку та проявів творчої індивідуальності, високих моральних, індивідуальних якостей, що є надзвичайно важливим для майбутнього фахівця соціальної сфери.

Зміст підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери має бути побудованим з врахуванням включення засобів інформаційно-комунікаційних технологій у майбутню професійну діяльність. Інформаційно-комунікаційні технології в свою чергу повинні розглядатися і як предмет вивчення, і як інструмент майбутньої професійної діяльності, а також як засоби навчання.

Необхідно надавати право вибору індивідуальної траєкторії навчання з врахуванням індивідуальних можливостей та потреб студентів. В даному випадку це гнучка система підготовки, яка швидко реагує на зовнішні зміни.

Висновки до розділу

Станом на сьогодні можна спостерігати інтенсивність включення у навчальний процес комп'ютерних технологій. Одним із напрямків цього є розвиток дистанційного навчання.

Аналіз літератури з проблеми дослідження вказує, що умови ефективності формування професійної компетентності є досить різноманітними: поетапність формування знань, вмінь, необхідних якостей; особливості психічних процесів, особистісні мотиви навчання, актуалізація процесів самопізнання, самовиховання та самооцінки; діалог у взаємодії учасників освітнього процесу; педагогічні технології; матеріальна база тощо.

Студентам пропонується індивідуальна навчальна програма, яка включає в себе план роботи, банк інформації та методичні рекомендації до їх використання. Їх основне завдання – свідомо та самостійно досягнути певного рівня підготовки.

Під засобами навчання як компоненту діяльності суб'єкта навчання, який використовується з метою передавання та засвоєння знань, формування досвіду пізнавальної та практичної діяльності, контролю досягнутих результатів, а також приймаючи до уваги характеристики дистанційного навчання, до основних завдань його використання слід віднести: інтелектуальний та моральний розвиток особистості, формування у неї критичного мислення та вміння працювати з великими обсягами інформації.

РОЗДІЛ 2 ЕМПІРИЧНЕ ВИВЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УМОВАХ ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ

2.1 Діагностика особливостей розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах онлайн-навчання

В науково-методичній літературі щодо проблеми використання комп'ютерних технологій у навчальному процесі особлива роль належить спеціально створеному освітньому середовищу. Ознаками освітнього середовища є наступні:

- освітнє середовище виступає складним об'єктом системної природи;
- воно існує як певна соціальна складова, де набувають розвитку людські взаємовідносини з точки зору соціокультурної адаптації людини до середовища та навпаки;
- такому середовищу притаманний широкий діапазон модальності, де формується різноманіття якостей;
- освітнє середовище має виховний як позитивний так і негативний вплив;
- таке середовище є не лише умовою, а й засобом навчання і виховання;
- освітнє середовище це взаємодія соціальних, морально-етичних, та психолого-дидактичних компонентів, які створюють систему координат, впливів та тенденцій педагогічного впливу.

Схематично інформаційно-освітнє середовище навчального закладу має такий вигляд:

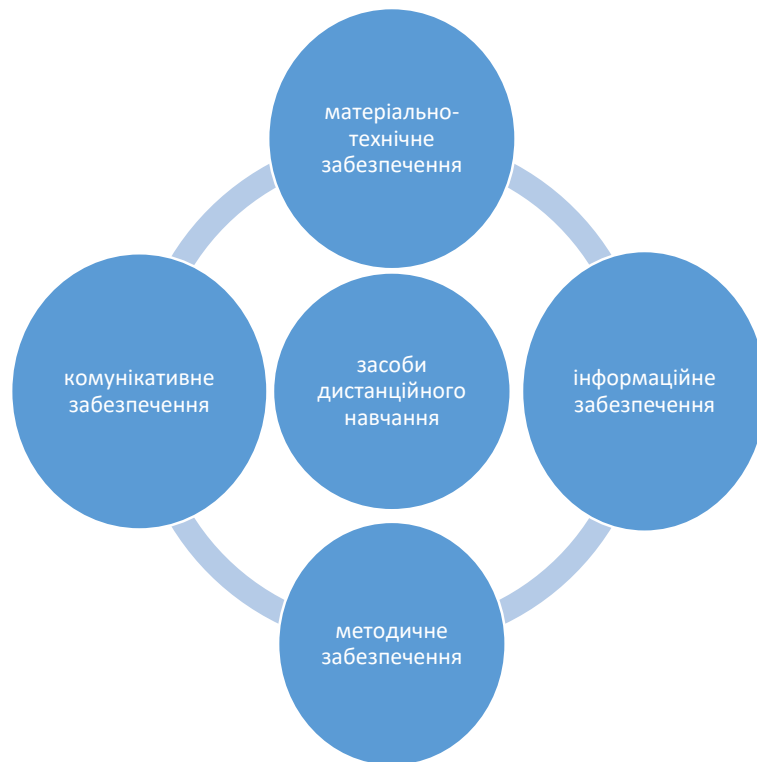

Рисунок 2.1 – Інформаційно-освітнє середовище навчального закладу

Актуальність проблеми нашого дослідження обумовлена використанням інноваційних форм, методів навчання, новітніх педагогічних технологій як важливого інструменту формування професійних компетентностей майбутніх фахівців соціальної сфери.

Поширення коронавірусної інфекції COVID-19, повномасштабне вторгнення та війна на території нашої держави стали причинами прискорення процесів цифровізації освіти, а також організації освітнього процесу за дистанційною й змішаною формами навчання.

Якість професійної освіти залежить від багатьох факторів, серед яких важлива роль належить цифровій трансформації освітнього процесу, що регламентується проектом Концепції цифрової трансформації освіти і науки на період до 2026 року. В документі вказано, що «сьогоднішня система освіти і науки має зазнати докорінних цифрових змін та відповідати світовим тенденціям цифрового розвитку для успішної реалізації кожною людиною свого потенціалу», крім того, звертається увага, що «дедалі більше професій

потребують набуття високого рівня цифрових навичок та володіння новими технологіями».

Перехід на навчання за дистанційною та змішаними формами зумовив оновлення потреб педагогічних працівників та студентів в освоєнні програмних засобів, оскільки виникла необхідність:

- 1) проводити навчальні заняття в режимі онлайн за допомогою програм для організації відеоконференцій – Zoom, Google Meet, Microsoft Teams та ін.;
- 2) розміщувати навчальні матеріали в онлайн-сервісах (Google Classroom, Microsoft Office);
- 3) вести освітні сайти, блоги.

З метою визначення готовності та доступності студентів навчатися в режимі онлайн та за змішаною формою навчання нами було проведено експериментальну частину нашого кваліфікаційного дослідження, базою для якого слугувала кафедра соціальної роботи і соціальної педагогіки Хмельницького національного університету.

В дослідженні приймали участь здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, а саме 25 студентів груп СРК-21-1 та СРК-22-1.

Розпочали ми дослідження з Тесту на визначення рівнів здатності до саморозвитку й самоосвіти.

Оскільки самоосвіта та саморозвиток є основною формою підвищення професійної компетентності, яка складається з удосконалення знань та узагальнення набутого раніше досвіду шляхом цілеспрямованої самостійної роботи, тому застосування даної методики є логічним та правильним рішенням.

Тест містить 18 запитань та по 3 варіанти відповіді на кожне з них: «ні», «частково», «так», отримана сума балів відповідно визначає рівень розвитку, яких є дев'ять.

Отримані нами результати наведені у таблиці 2.1

Таблиця 2.1 – Результати Тесту визначення рівнів здатності до саморозвитку й самоосвіти

Рівень розвитку	Кількість балів	Кількість студентів	Кількість у %
1-й дуже низький	21-28	1	4%
2-й низький	29-32	1	4%
3-й нижчий середнього	33-36	1	4%
4-й трохи нижчий середнього	37-40	1	4%
5-й середній	41-44	4	16%
6-й трохи вищий за середній	45-48	4	16%
7-й вищий за середній	49-52	5	20%
8-й високий	53-56	4	16%
9-й дуже високий	57-63	4	16%

Схематично такі показники мають наступний вигляд

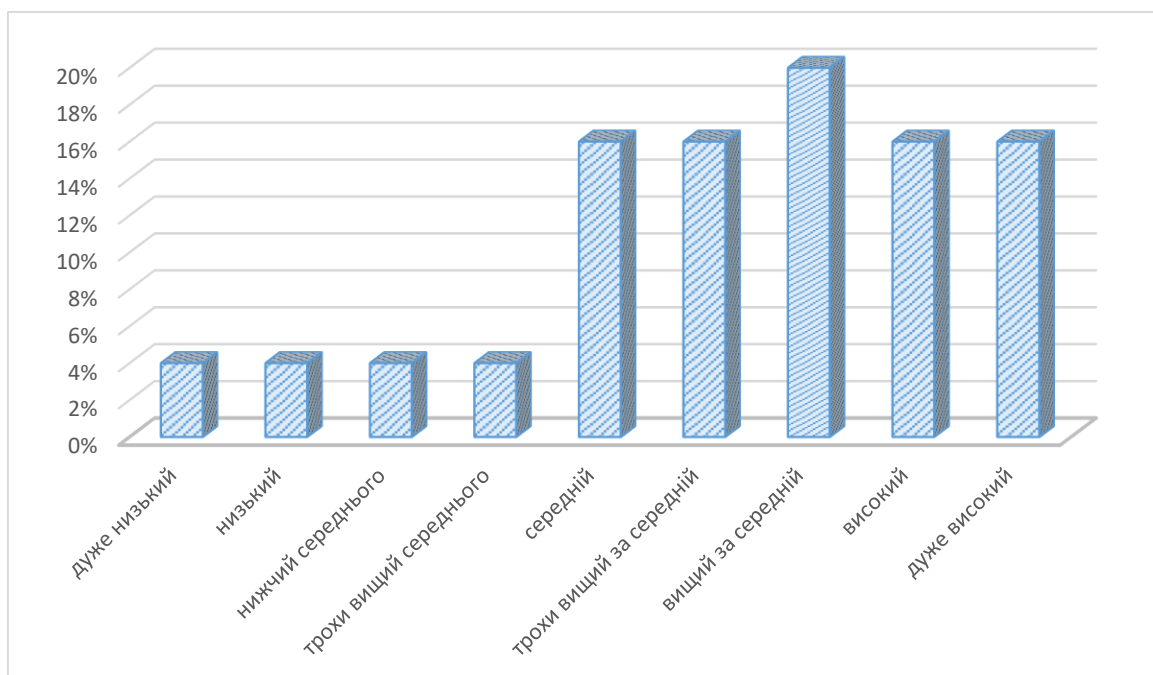

Рисунок 2.2 – Результати Тесту визначення рівнів здатності до саморозвитку й самоосвіти

За результатами проведеної методики ми отримали такі показники:

- дуже низький рівень здатності до саморозвитку та самоосвіти у 4% опитаних;
- низький рівень – 4%;
- нижчий середнього показали 4% опитаних також;
- трохи вищий середнього у 4 % респондентів;
- середній та трохи вищий за середній рівень показали результати 16% опитаних, що становить 8 із 25 осіб;
- вищий за середній рівень спостерігаємо у 5 студентів, тобто 20% від загальної кількості;
- високий та дуже високий результати – у 32% опитаних.

Отже, на підставі отриманих результатів можна припустити, що студенти володіють навичками саморозвитку та самоосвіти, здатні самостійно покращувати власні знання, а також у них відсутні труднощі засвоєння навчального матеріалу у онлайн та змішаному форматах навчання.

Наступним етапом нашого дослідження стала розробка авторської анкети для студентів на 10 запитань щодо визначення переваг та особливостей дистанційного навчання.

На перше запитання нашої анкети «Чи подобається Вам самостійна робота під час навчання» ми отримали відповіді, які представлені в таблиці 2.2

Таблиця 2.2 – «Відповіді на запитання анкети «Чи подобається Вам самостійна робота під час навчання»»

Варіанти відповідей	Кількість студентів	Кількість у %
так	18	72%
ні	3	12%
не знаю	4	16%
	Разом: 25 осіб	Разом: 100%

Переважна більшість відмітили, що їм подобається самостійна робота під час навчання, а це 72% усіх опитаних.

На друге запитання анкети щодо інтересу саме до такої форми навчання ми отримали результати, наведені у таблиці 2.3

Таблиця 2.3 – Відповіді на запитання анкети «Чому для Вас цікава саме така форма навчання?»

Варіанти відповідей	Кількість студентів	Кількість у %
мені цікава така форма навчання	5	20%
люблю самостійно щось вивчати	4	16%
дистанційне навчання дозволяє поєднувати здобування освіти та роботу	17	68%
можливість самому планувати власний час	15	60%
проживання за кордоном	2	8%

Такі результати демонструють нам прагнення та цікавість до самоосвіти (16%), можливість поєднувати роботу та навчання (68%), вільне планування часу (60%) та обставини у зв'язку із проживанням за кордоном (8%) опитаних, а це 2 студенти із 25.

В ході опитування нас цікавило, як студенти сприймають викладачів під час онлайн навчання та яку роль вони відіграють, результати в таблиці 2.4

Таблиця 2.4 – Відповіді на запитання анкети «Для мене особистість викладача:»

Варіанти відповідей	Кількість студентів	Кількість у %
відіграє важливу роль в процесі засвоєння навчального матеріалу	25	100%
не відіграє жодної ролі	-	-

Ми з'ясували, що роль викладача є надзвичайно важливою під час онлайн навчання в процесі засвоєння навчального матеріалу.

Наступне запитання анкети стосувалося того, чи змінилося ставлення та очікування від дистанційного навчання у студентів протягом певного періоду часу. Результати наведені у таблиці 2.5

Таблиця 2.5 – Відповіді на запитання анкети «Чи змінилося ваше ставлення до дистанційного навчання протягом часу?»

Варіанти відповідей	Кількість студентів	Кількість у %
лише позитивне	21	84%
зростає певне невдоволення	2	8%
складно відповісти	2	8%

Результати анкетування свідчать про те, що враження від онлайн навчання не змінилося протягом певного періоду часу (84%), лише 2% опитаних розчаровані у такому форматі навчання і 2% не змогли надати конкретну відповідь.

Наступним, що нас цікавило це те, наскільки важливим для здобувачів освіти є «живе» спілкування в аудиторії під час пар на що ми отримали результати з таблиці 2.6

Таблиця 2.6 – Відповіді на запитання анкети «Чи вважаєте Ви що безпосереднє спілкування з викладачами в аудиторії є обов’язковою умовою якісної освіти?»

Варіанти відповідей	Кількість студентів	Кількість у %
так, впевнений(а)	17	68%
ні, так не вважаю	6	24%
не знаю	2	8%

Відповіді розподілилися наступним чином: таке спілкування є важливим та необхідним для 68% опитаних; 24% вважають його не обов’язковим; ще 8% не змогли надати конкретну відповідь.

Наступне запитання анкети стосувалося визначення потреби у додаткових джерелах отримання інформації окрім лекцій та практичних занять, а також методичних рекомендацій, які розміщені у модульному середовищі для підготовки до занять.

Таблиця 2.7 – Відповіді на запитання анкети «Чи відчуваєте ви потребу в інших джерелах отримання знань, окрім вашого очного навчання?»

Варіанти відповідей	Кількість студентів	Кількість у %
так	8	32%
ні	11	44%
не задумувався про це	6	24%

Отримані результати свідчать про те, що онлайн навчання виступає на рівні із традиційною формою навчання і студенти не відчувають жодних недоліків та труднощів в оволодінні навчальним матеріалом, який надається в повному обсязі.

Щодо труднощів, які доводиться долати під час дистанційного навчання, відповіді були однозначними – періодичні графіки відключення електропостачання та перебої мобільного зв’язку в результаті обстрілів.

На запитання чи відчують студенти різницю в оволодінні навчальним матеріалом під час традиційного та дистанційного формату навчання, ми отримали такі відповіді

Рисунок 2.3 – Результати анкетування щодо визначення переваг та особливостей онлайн-навчання

На останок нас цікавило, чи задоволені студенти навчанням за дистанційною формою та чи порекомендуєте його знайомим? Відповіді ми представили у таблиці 2.8 та на рисунку 2.3

Таблиця 2.8 – Відповіді на запитання анкети «Чи задоволені Ви навчанням за дистанційною формою та чи порекомендуєте його знайомим?»

Варіанти відповідей	Кількість студентів	Кількість у %
так	17	68%
ні	3	12%
не знаю	5	20%

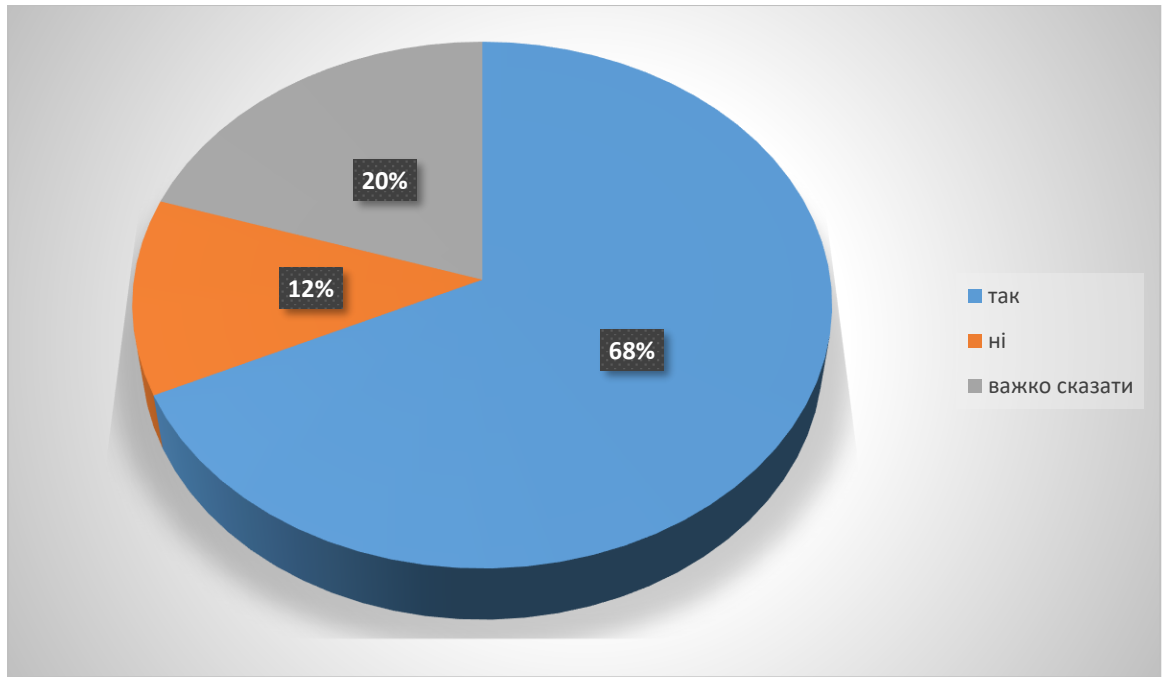

Рисунок 2.4 – Задоволеність онлайн-навчанням майбутніми фахівцями соціальної сфери

Отже, результати перших двох методик свідчать про високий рівень готовності та бажання навчатися за дистанційною формою, оскільки це призводить до більш ефективного планування власного часу, можливості поєднувати роботу і навчання та свідчать про задоволеність даною формою навчання, формування знань щодо проведення занять за дистанційною та змішаною формами навчання, розвитку мобільності та готовності до навчання в умовах оновленого освітнього середовища, а також розвитку цифрової компетентності.

Завершальним етапом експериментальної частини нашого дослідження стало використання методики Т. Елерса «Діагностика мотивації до успіху», яка містить 41 твердження, на які потрібно надати відповідь «так» чи «ні».

Дана методика передбачає 4 рівні мотивації до досягнення успіху, кожен із яких відповідає визначеній сумі отриманих балів.

Отримані результати діагностики представлені в таблиці 2.9 та схематично зображені на рисунку 2.4

Таблиця 2.9 – Результати діагностики за методикою Т. Елерса
«Діагностика мотивації до успіху»

Рівні мотивації	Кількість студентів	Кількість у %
низька мотивація до успіху (від 1 до 10 балів)	1 студент	4%
середній рівень мотивації (від 11 до 16 балів)	8 студентів	32%
помірно високий рівень мотивації (від 17 до 20 балів)	10 студентів	40%
дуже високий рівень мотивації до успіху (більше 21 балу)	6 студентів	24%

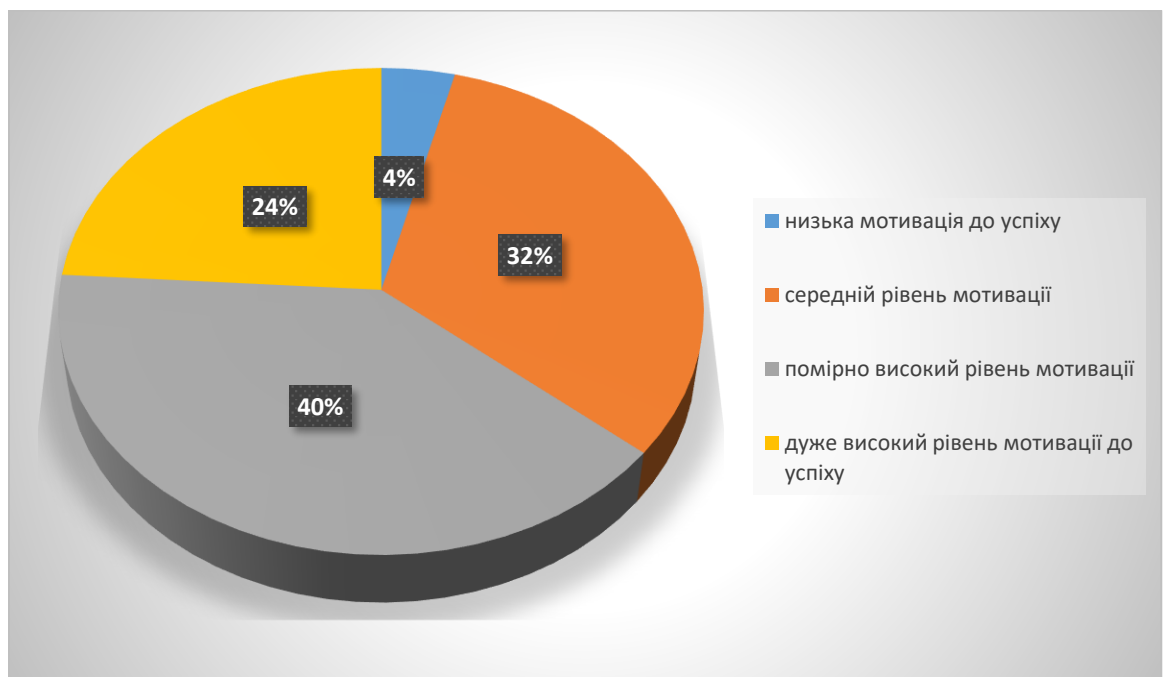

Рисунок 2.5 – Результати діагностики за методикою Т. Елерса
«Діагностика мотивації до успіху»

Результати методики Т.Елерса Діагностика мотивації до успіху є свідченням високого рівня мотивації студентів до успіху, який вони досягнуть як за дистанційною так і за змішаною формами навчання, безперервного професійного розвитку та компетентностей незалежно від обставин та місця проживання.

Підсумками нашого експерименту є наступні твердження: онлайн-навчання чи навчання змішаною формами відбувається з використанням компетентнісного, діяльнісного, інформаційного, комунікаційного та особистісно-орієнтованого підходів; в усіх учасників навчального процесу формується критичне і відповідальне використання і взаємодія з цифровими технологіями для навчання, майбутньої професійної діяльності та активної участі у житті суспільства; здатність усвідомлювати внутрішні стани, ефективно управляти часом та інформацією, конструктивно працювати з іншими, залишатися стійкими та керувати власним навчанням і кар'єрою; закріплення знань щодо власних здібностей та потреб розвитку, здатність діяти як відповідальні громадяни своєї держави.

З огляду на все вище сказане варто запропонувати методичні поради учасникам освітнього процесу щодо онлайн-навчання чи навчання за змішаною формами, які описано у наступному параграфі.

2.3 Практичні рекомендації майбутнім соціальним працівникам щодо удосконалення розвитку професійної компетентності засобами онлайн-навчання

Під час розробки дидактичних матеріалів, які презентуються засобами дистанційного навчання, варто враховувати наступні принципи:

- усі навчальні матеріали повинні бути структуровані таким чином, щоб мінімізувати звернення та пошуки інформації студентами у додаткових джерелах;

- варто використовувати модульний принцип – це дозволяє засвоювати навчальний матеріал у незначних об'ємах, поступово, який є самостійним розділом (фрагментом) певної теми;
- необхідно отримати студентам відповідні інструкції щодо вивчення матеріалу та організації самостійної роботи;
- обов'язковими елементами повинні бути контрольні завдання, глосарій, питання для самоперевірки з наданими варіантами відповідей, завдання для тренування.

Варто зауважити, що електронні ресурси у комплексі з традиційними підручниками та методичними посібниками створюють унікальну розподільчу систему навчання, яка є доступною для широкого загалу.

Проведення відео конференцій, консультації з викладачами за допомогою комп'ютерних технологій є навіть частішими ніж в традиційній системі навчання.

Засоби дистанційного навчання відкривають перед здобувачами нові можливості, а саме:

- можливість оперативно передавати інформацію у будь яких обсягах на будь які відстані;
- підвищена ефективність перевірки діяльності студентів та контролю засвоєння завдяки перевіркам;
- практичне використання під час навчального процесу матеріалів мережі Інтернет, а також збереження цієї інформації на протязі необхідного періоду часу, можливість її редагувати, опрацьовувати, друкувати і т.д.;
- доступ до найрізноманітніших джерел інформації;
- інтерактивність за допомогою спеціально створеною з цією метою мультимедійною інформацією та оперативним зворотнім зв'язком;
- організація електронних конференцій в режимі реального часу, відео конференцій;

- можливість переносити отримані матеріали на власні носії, працювати з ними та зручно використовувати.

Для формування професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери домінуючими положеннями є:

- цілеспрямована, інтенсивна та контрольована самостійна робота студентів, які навчаються у зручному для них місці, віддалені у просторі та за індивідуальним графіком;
- зосередження у навчанні на сформовану особистість, яка усвідомлює власні потреби;
- створення рівних можливостей та умов для представників усіх прошарків та категорій населення;
- цілісність та системність отриманих знань.

Переваги онлайн-навчання

- *гнучкість*: вільний вибір навчального закладу, місця та часу навчання;
- *інформаційне забезпечення*: доступність навчальних матеріалів у електронному вигляді з серверу навчального закладу та Інтернет-ресурси;
- *індивідуальна траєкторія навчання*: послідовність вивчення тем дисципліни за власним графіком;
- *інтерактивність* – зворотній зв'язок та постійна підтримка;
- *паралельність навчання* – можливість одночасно навчатися у декількох вузах, працювати і навчатися;
- *економічна складова* – економія коштів студентів та ефективне використання технічних засобів;
- високий рівень самоорганізації – прагнення здобувати знання, підвищення професійного потенціалу та оволодіння новітніми інформаційними технологіями.

Режими онлайн-навчання

Дистанційне навчання може здійснюватися у двох режимах: синхронному (усі студенти та викладач одночасно перебувають у веб-середовищі) чи асинхронному (навчальний процес за зручним для усіх графіком).

Синхронний режим дозволяє працювати у режимі реального часу. Перевага – залучення студентів миттєво та у визначений час (навчання за розкладом).

Асинхронний режим може включати різноманітні засоби інформації, студенти мають можливість працювати у власному темпі та в зручний час.

В університеті визначено єдину освітню платформу для асинхронного режиму роботи – MOODLE.

Форми онлайн-навчання

Відповідно до нормативних актів МОН України освітній процес здійснюється у наступних формах:

1. самостійна робота;
2. навчальні заняття;
3. практична підготовка;
4. контрольні заходи.

Основною формою організації навчання є самостійна робота. Отримання навчальних матеріалів, спілкування між суб'єктами дистанційного навчання забезпечується передачею відео-, аудіо, графічної та текстової інформації у синхронному та асинхронному режимі.

Інструментарій дистанційного навчання

1. Блог. На сайті викладачами розміщуються дописи з можливістю студентам читати та коментувати матеріал, обговорити та оцінити його.
2. Електронна пошта. Це стандартний сервіс Інтернету, який передає повідомлення у будь яких формах як відкритого, так і закритого типу.
3. Чат. Забезпечує можливості для спілкування користувачів в режимі реального часу (найбільш поширені в Viber чи Telegram).

4. Відеоконференції. Проводяться в online режимі у визначений день та у призначений час.
5. Модульне середовище для навчання MOODLE. Дозволяє організовувати онлайн навчання з можливостями викладачам контролювати, систематизувати, оцінювати діяльність, частоту звернень та переглядати результати виконання вправ.
6. Веб-ресурси для дистанційного навчання (Zoom, Google Meet). Це сервіси для проведення відео конференцій та онлайн зустрічей як для індивідуальних, так і для групових занять.
7. Соціальні мережі, месенджери Telegram та Viber. Можливість створювати чати, групи для обговорення тем, завдань, інформації та проблем.

Дистанційне навчання без стресу: поради студентам

Перехід на дистанційне навчання, зміни звичного графіку, відсутність очного спілкування з одногрупниками та викладачами суттєво змінили звичний для усіх хід студентського життя. Такі карантинні заходи стали закликами для кожного та свого роду випробуваннями. Пропонуємо перелік порад, які допоможуть краще адаптуватися до реалій сьогодення.

Емоційний інтелект

Ми відчуваємо раніше невідомі нам відчуття: тривогу, апатію, гнів, смуток – варто вчитися на власних емоціях та переживаннях, а також шукати за потреби підтримки у близьких людей

Добробут тут і зараз

Варто турбуватися про здоров'я, правильне харчування, здоровий сон, емоційний стан та фізичну активність. Не слід відмежовуватися від оточення – продовжуйте спілкування онлайн.

Інноваційне навчання.

Дистанційне та змішане навчання подарували можливість освоювати нові форми навчання, ресурси. Потрібно розширювати горизонти та

використати шанс стати студентами світу. При цьому слід пам'ятати, що краще опанувати менше матеріалу але із задоволенням, ніж завантажити власний розклад різноманітними вебінарами, онлайн-курсами та страждати від втоми та недостатнього часу. Обов'язково треба подбати про особистий простір, впорядкувати робоче місце, навчитися домовлятися з рідними про спокій та тишу в період навчання. Необхідно також подбати про графік та кооперуватися для виконання завдань із одногрупниками, що зробить процес навчання більш жвавішим та емоційно насиченим.

Взаємна підтримка.

Подекуди найкращими ліками від тривог та невизначеності є допомога іншим. Необхідно допомагати один одному в навчанні, у вирішенні особистих та побутових питань, озвучувати проблемні питання у навчанні, вносити пропозиції, відгуки та коментарі що є мотивацією для самовдосконалення та натхнення до нових звершень. Потрібно залишатися самим собою, бути впевненим та спокійним для того, щоб успішно завершити навчання у новому форматі.

Висновки до розділу

Отримані дані проведеного нами експериментального дослідження свідчать про наступні результати.

Актуальність проблеми нашого дослідження обумовлена використанням інноваційних форм, методів навчання, новітніх педагогічних технологій як важливого інструменту формування професійних компетентностей майбутніх фахівців соціальної сфери.

Поширення коронавірусної інфекції COVID-19, повномасштабне вторгнення та війна на території нашої держави стали причинами прискорення процесів цифровізації освіти, а також організації освітнього процесу за дистанційною й змішаною формами навчання.

З метою визначення готовності та доступності студентів навчатися в режимі онлайн та за змішаною формою навчання за допомогою Тесту на визначення рівнів здатності до саморозвитку й самоосвіти, авторської анкети для студентів щодо визначення переваг та особливостей дистанційного навчання та методики Т. Елерса «Діагностика мотивації до успіху» було проведено експериментальну частину нашого кваліфікаційного дослідження.

Отримані результати свідчать про те, що студенти володіють навичками саморозвитку та самоосвіти, здатні самостійно покращувати власні знання, а також у них відсутні труднощі засвоєння навчального матеріалу у онлайн та змішаному форматах навчання.

Також результати показали високий рівень готовності та бажання навчатися за дистанційною формою, оскільки це призводить до більш ефективного планування власного часу, можливості поєднувати роботу і навчання, свідчать про задоволеність даною формою навчання, формування знань щодо проведення занять за дистанційною та змішаною формами навчання, розвитку мобільності та готовності до навчання в умовах оновленого освітнього середовища.

Завершальним етапом експериментальної частини нашого дослідження стало використання методики Т. Елерса «Діагностика мотивації до успіху», яка містить 41 твердження, на які потрібно надати відповідь «так» чи «ні».

Дана методика передбачає 4 рівні мотивації до досягнення успіху, кожен із яких відповідає визначеній сумі отриманих балів, результати якої є свідченням високого рівня мотивації студентів до успіху, який вони досягнуть як за дистанційною так і за змішаною формами навчання, безперервного професійного розвитку та компетентностей незалежно від обставин та місця проживання.

Завершальним етапом нашого дослідження стали поради учасникам освітнього процесу щодо навчання за дистанційною чи змішаною формами навчання рекомендаційного характеру, дотримання яких зменшить рівень

напруги, дозволить залишатися самим собою, бути впевненим та спокійним для того, щоб успішно завершити навчання у новому форматі.

ВИСНОВКИ

На підставі здійсненого дослідження теоретично обґрунтовано проблему дистанційного навчання соціальних працівників у закладах вищої освіти як засобу підвищення професійної компетентності. Одержані в ході дослідження позитивні результати дали змогу зробити висновки.

1. Аналіз наукової літератури дозволив виділити основні підходи науковців до сутності та змісту поняття дистанційного навчання майбутніх соціальних працівників у закладі вищої освіти, його переваг та недоліків, а також особливостей підвищення професійної компетентності майбутнього фахівця соціальної сфери в контексті застосування засобів дистанційного навчання.
2. Перехід на навчання за дистанційною та змішаними формами зумовив оновлення потреб педагогічних працівників та студентів в освоєнні програмних засобів, оскільки виникла необхідність проводити навчальні заняття в режимі онлайн за допомогою програм для організації відеоконференцій – Zoom, Google Meet, Microsoft Teams та ін.; розміщувати навчальні матеріали в онлайн-сервісах (Google Classroom, Microsoft Office 365); вести освітні сайти, блоги.
3. Експериментальне дослідження підвищення професійної компетентності соціального працівника засобами дистанційного навчання здійснювалося шляхом вивчення особливостей та доступності студентів навчатися в режимі онлайн та за змішаною формою навчання.
4. З метою визначення готовності та доступності студентів навчатися в режимі онлайн та за змішаною формою навчання було проведено експериментальну частину кваліфікаційного дослідження за участі здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, а саме 25 студентів груп СРК-21-1 та СРК-22-1, базою для якого стала кафедра соціальної роботи і соціальної педагогіки Хмельницького національного університету.
5. Дослідження розпочалося із застосування Тесту на визначення рівнів здатності до саморозвитку й самоосвіти, отримані результати якого дозволяють припустити, що студенти володіють навичками саморозвитку та

самоосвіти, здатні самостійно покращувати власні знання, а також у них відсутні труднощі засвоєння навчального матеріалу у онлайн та змішаному форматах навчання.

6. Результати розробленої авторської анкети показали високий рівень готовності та бажання навчатися за дистанційною формою, оскільки це призводить до більш ефективного планування власного часу, можливості поєднувати роботу і навчання, свідчать про задоволеність даною формою навчання, формування знань щодо проведення занять за дистанційною та змішаною формами навчання, розвитку мобільності та готовності до навчання в умовах оновленого освітнього середовища.

7. Завершальним етапом експериментальної частини дослідження стало використання методики Т. Елерса «Діагностика мотивації до успіху», де нами отримані наступні результати: низька мотивація до успіху притаманна 4% опитаних, середній рівень мотивації – 32%, помірно високий рівень мотивації у 40% студентів та дуже високий рівень мотивації до успіху показали 24% відповідно. Такі показники є свідченням високого рівня мотивації студентів до успіху, який вони досягнуть як за дистанційною так і за змішаною формами навчання, безперервного професійного розвитку та компетентностей незалежно від обставин та місця проживання.

8. Враховуючи результати проведеного дослідження було розроблено та описано методичні поради учасникам освітнього процесу щодо навчання за дистанційною формою навчання.

Отже, узагальнюючи підсумки нашого дослідження можна стверджувати, що мету дослідження досягнуто, усі завдання виконані, отримані результати можуть знайти продовження у подальших дослідженнях з даної проблеми.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Базелюк О.В. Платформа дистанційного навчання e-learning.org.ua для професійної освіти. Матеріали наук.-практ. семінару (м. Київ, 26 квітня 2016 р.) ІІТО НАПН України, м. Київ, Україна, с. 11-13, 2018. URL:: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/704657> (дата звернення 12.03.25)
2. Бугайчук К.Л. Змішане навчання: теоретичний аналіз та стратегія впровадження в освітній процес вищих навчальних закладів. Інформаційні технології і засоби навчання. 2016. Том 54, №4. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1434/1070> (дата звернення:23.12.2024).
3. Гнатенко Т. В. Форми організації дистанційного навчання. Зб. матер. Всеукр. студ. наук.-практ. конф. «Формування компетенцій у учнів основної і старшої школи під час вивчення природничо-математичних дисциплін». 2020. Вип. 9. – 212 с.
4. Демида Б. Системи дистанційного навчання: огляд, аналіз, вибір. Б. Демида, С. Сагайдак, І. Копил. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка»*. Комп'ютерні науки та інформаційні технології. 2021. № 694. С. 98–107.
5. Дистанційне навчання в умовах карантину: досвід та перспективи. Аналітико-методичні матеріали / кол. автор. ; за заг. ред. О.М.Топузова ; укл. М.В.Головка. Київ : Педагогічна думка, 2021. 192 с.
6. Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія: матеріали міжвузівського вебінару (м. Вінниця, 31 березня 2017 р.) / відп. ред. Л. Б. Ліщинська. Вінниця : ВТЕІ КНТЕУ, 2017. 102 с.
7. Дистанційні технології в освіті: збірник науково-методичних рекомендації щодо організації виховання, навчання та розвитку учасників освітнього процесу під час карантину / під ред. Ю. О. Бурцевої, Д. В. Малєєва. Краматорськ: Відділ інформаційно-видавничої діяльності, 2020. 95 с.
8. Дистанційне та змішане навчання в школі. Путівник. Упоряд. Воротникова І.П. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. 2020. 48 с

9. Дистанційне навчання: виклики, результати та перспективи.Порадник. З досвіду роботи освітян міста Києва : навч.-метод. посіб. / Упоряд.: Воротникова І.П., Чайковська Н.В. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 456 с
- 10.Дистанційне навчання: виклики, результати та перспективи: Порадник П. З досвіду роботи освітян міста Києва: навч.-метод. посіб. / упоряд.: С.В. Івашньова, Н.М. Дика, К.О. Линьов, О.В. Хмелева-Токарева, І.П. Воротникова; за заг. ред. М.Ф. Войцехівського, С.В. Івашньової, О.Г. Фіданян. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2021. 420 с.
- 11.Долинська Л. В. Психолого-педагогічні умови ефективної взаємодії викладачів і студентів в умовах традиційної освіти. Наукові записки Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України. 2015. Вип. 26. Т.2. С. 8–11
- 12.Долинський Є. В. Особливості педагогічної роботи викладача в умовах дистанційного навчання. Професійна підготовка педагогічних кадрів в умовах інноваційної перебудови національної системи освіт : матеріали міжвуз. наук.-практ. конф. аспірантів і молодих учених, (Хмельницький, 21 жовт. 2020 р.). Хмельницька обласна рада, ХГПА. Хмельницький, 2020. С. 18–25.
- 13.Екстрене дистанційне навчання в Україні: Монографія / За ред. В.М. Кухаренка, В.В. Бондаренка.Харків: Вид-во КП «Міська друкарня», 2020. 409 с
- 14.Жулкевська В. Роль тьютора в процесі дистанційного навчання у вищій школі. Вісн. Львів. ун-ту. Сер. : Педагогічна. 2018. Вип. 19, ч. 2. С. 276–280.
- 15.Закон України «Про національну програму інформатизації» URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main>.(дата звернення 11.04.25)
- 16.Зінченко В. О. Складники навчального процесу у ВНЗ. Вісник ЛНУ ім. Тараса Шевченка. 2021. №13 (224). С. 12–26.

URL:http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlush/Ped/2011_13_1/2.pdf

(дата звернення 11.02.25р.)

- 17.Змішане навчання: персоналізоване навчання кожного учня. URL: <http://prosvitcenter.org/zmishane-navchannya> (дата звернення: 23.03.2025).
- 18.Інтернет-сервіси в освітньому просторі [методичний посібник]. / І.С. Аман, О.В. Литвиненко. Кіровоград: КЗ «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського», 2016. 88 с.
- 19.Іщенко О. А. Передумови й проблеми застосування нових інформаційних технологій при викладанні суспільно-гуманітарних дисциплін. 2022. № 3. С. 33–34.
- 20.Кареліна О. В. Дистанційна освіта: пропедевтика у вищих навчальних закладах України. Тези ІХ міжнародної студентської наукової конференції [«Як нам упорядкувати нашу вищу школу»]. Харків, 2022. С. 108–109.
- 21.Кравець С.Г. Суть і компоненти готовності педагогів до впровадження дистанційного навчання кваліфікованих робітників. Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка (12). стор. 88-97. ISSN 2223-5752, 2018. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/709017>. (дата звернення 29.02.25)
- 22.Кононенко А. Г., Масліч С. В. Використання SMART-комплексів у методичній системі сучасних інформаційно-освітніх технологій. Освіта та педагогічна наука. 2020. № 1 (173). С. 37–46.
- 23.Колос К. Р. Психолого-педагогічні передумови розвитку професійних компетентностей учителів в умовах дистанційного навчання. Вісник Житомирського держ. ун-ту ім. І. Франка. 2021. № 55. С. 73–78.
- 24.Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні затверджено Постановою МОН України 20 грудня 2000 р. URL: <http://www.cdo.com.ua/info/dok - ukr.htm> (дата звернення 05.01.25)

25. Кухаренко В. М. Дистанційне навчання: умови застосування : дистанційний курс : навч. посіб. [3-є вид.] ; за ред. В. М. Кухаренка. Харків : НТУ «ХПІ», «Торсінг», 2022. 320 с.
26. Кухаренко В. М. Дистанційне навчання – педагогічна технологія 21 сторіччя. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання : зб. наук. праць НПУ ім. М. П. Драгоманова. 2021. Вип. 4. С. 11–15.
27. Ліцензійні умови надання освітніх послуг у сфері вищої освіти за дистанційною формою навчання : Проект прийнятий за основу на засіданні ДАК 21.06.05. К., 2005. 2 с.
28. Масліч С.В. Методична підтримка організації дистанційного навчання під час карантину. Інноваційні технології при підготовці фахівців будівельної галузі : матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (19 листопада 2020 р.). Київ. Біла Церква, 2020. С. 15-18.
29. Масліч С.В. Особливості організації освітнього процесу в закладах професійної (професійно-технічної) освіти в умовах дистанційного навчання. Підготовка майстра виробничого навчання, викладача професійного навчання до впровадження в освітній процес інноваційних технологій : матеріали IV Всеукраїнського науково-методичного семінару (5 листопада 2020 р.). Глухівський НПУ ім. О. Довженка. Глухів, 2020. С. 61–63.
30. Масліч С.В. Особливості організації освітнього процесу в умовах змішаного навчання. Професійна освіта в умовах сталого розвитку суспільства : збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 29 жовтня 2020 р.) / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України / за заг. ред. В. О. Радкевич. Київ : ІПТО НАПН України, 2020. С. 189-192.
31. Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти в умовах дистанційного навчання / авторський колектив; за ред. Є. М. Бачинської, О. В. Матушевської. Біла Церква : КНЗ

- КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів». 2020. 109 с
32. Мельничук І. М. Науково-методичні засади впровадження інтерактивних технологій у вищій школі. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова*. Сер. № 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи : зб. наук. пр. / за ред. П. В. Дмитренка, В. Д. Сиротюка. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. Вип. 11. С. 183–190.
33. Овод Ю. В. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності засобами дистанційного навчання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Овод Юлія Василівна. Хмельницький, 2012. 236 с.
34. Організація дистанційного навчання у школі: методичні рекомендації/ МОН України, 2020
35. Онлайн-ресурси для студентів профтехів. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnicna-osvita/onlajn-resursi-dlyastudentiv-proftehiv> (дата звернення: 31.04.2025).
36. Панченко Г. Д. Інформаційно-освітнє середовище в професійній підготовці вчителя. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2012. Вип. 11. С. 69-81.
37. Підготовка педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів до дистанційного навчання кваліфікованих робітників / [О. В. Базелюк, А. А. Каленський, С. Г. Кравець та ін.]. Київ: Ін-т проф.-тех. освіти НАПН України, 2017. 76 с.
38. Положення про дистанційне навчання : наказ Міністерства освіти і науки від 25.04.2013 р. № 466. Дата оновлення: 21.08.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text> (дата звернення: 22.12.2024).
39. Процак Я. Овод Ю., Вплив онлайн-навчання на професійну підготовку майбутніх соціальних працівників Професійна підготовка фахівців соціальної сфери: надбання, проблеми, перспективи: Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю

(м. Хмельницький, 22-23 травня 2025 року)/Ред. колегія: Василенко О. та ін./ М-во освіти і науки України, Хмельницький нац. ун-т., каф. соц. роб. і соц. педагог. Хмельницький: ХНУ, 2025. 368 с. (електронне видання). с. 77-79

40. Теорія та практика змішаного навчання : монографія / В. М. Кухаренко, С. М. Березенська, К. Л. Бугайчук, Н. Ю. Олійник, Т. О. Олійник, О. В. Рибалко, Н. Г. Сиротенко, А. Л. Столяревська; за ред. В. М. Кухаренка. Харків: «Міськдрук», НТУ «ХПІ», 2016. 284 с.
40. Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи: 2021 (Подолання викликів у період карантину, спричиненого COVID-19) : зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. семінару (Київ, 2 березня 2021 р.) / за заг. ред. О.В. Овчарук. Київ: Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України: 2021. 116 с.
41. Чугай О. Ю. Змішане або гібридне навчання як трансформація традиційної освітньої моделі. Новітні освітні технології в контексті Євроінтеграції: матеріали X міжнар. наук.-пр. конференції (14 січня 2015 р.). К : ЦУЛ. С. 154-158.
42. European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu. European Commission: web-site. URL: <https://ec.europa.eu/jrc/en/publication/eurscientific-and-technical-researchreports/european-framework-digital-competenceeducators-digcompedu> (date of reference: 23.12.2024).

ДОДАТКИ

Додаток А

Тест «Визначення рівнів здатності до саморозвитку й самоосвіти»

Інструкція: Уважно ознайомтеся з питаннями тесту-анкети. Оберіть один із запропонованих варіантів відповідей «ні», «частково», «так».

Визначте кількість балів за всі відповіді й порівняйте отриману суму балів зі шкалою визначення рівнів розвитку.

№п\п	Запитання	Варіант відповіді		
		«ні»- 1 бал	«частково»- 2 бали	«так»- 3 бали
1	Чи читали Ви, чи знаєте що небуть про принципи, методи, правила самоосвіти, самовиховання, саморозвитку особистості?			
2	Чи є у Вас прагнення до самоосвіти, самовиховання, саморозвитку своїх особистих якостей, здібностей?			
3	Чи відзначають друзі, знайомі ваші успіхи в самоосвіті, саморозвитку?			
4	Чи відчуваєте Ви прагнення глибше пізнати самого себе, свої творчі здібності?			
5	Чи є у Вас свій ідеал і чи спонукає він Вас до самоосвіти, саморозвитку і самовиховання?			
6	Чи Часто Ви замислюєтеся про причини своїх промахів, невдач?			

7	Чи здатні Ви до швидкого самостійного оволодіння новими видами діяльності, до самостійного вивчення навчального матеріалу?			
8	Чи здатні Ви й далі вирішувати важке завдання, якщо перші дві години не дали бажаного результату?			
9	Чи ведете Ви щоденник, у якому записуєте свої ідеї, плануєте своє життя чи аналізуєте, що із запланованого виконати не вдалося і чому?			
10	Чи вважають ваші друзі вас людиною, здатною до подолання труднощів?			
11	Чи знаєте Ви свої сильні і слабкі сторони?			
12	Чи хвилює Вас майбутнє?			
13	Чи прагнете Ви щоб Вас поважали найближчі друзі, батьки?			
14	Чи здатні Ви управляти собою, стримувати себе в конфліктній ситуації?			
15	Чи здатні Ви до ризику?			
16	Чи прагнете Ви виховувати в собі силу волі та інші якості?			

17	Чи домагаєтеся Ви, щоб до вашої думки прислухалися?			
18	Чи вважаєте Ви себе цілеспрямованою людиною? Чи вважають Вас людиною, здатної до самоосвіти, саморозвитку?			

Шкала визначення рівнів розвитку здатності до саморозвитку й самоосвіти

Сума балів	Рівень розвитку
21-28	1-й дуже низький
29-32	2-й низький
33-36	3-й нижчий середнього
37-40	4-й трохи нижчий середнього
41-44	5-й середній
45-48	6-й трохи вищий за середній
49-52	7-й вищий за середній
53-56	8-й високий
57-63	9-й дуже високий

**Анкета для студентів щодо визначення переваг та особливостей
дистанційного навчання**

1. Чи подобається Вам самостійна робота під час навчання?
 - А) так;
 - Б) ні;
 - В) не впевнений
2. Чому для Вас цікава саме така форма навчання?
 - А) мені цікава така форма навчання;
 - Б) люблю самостійно щось вивчати;
 - В) дистанційне навчання дозволяє поєднувати здобування освіти та роботу;
 - Г) можливість самому планувати власний час;
 - Д) проживання за кордоном
3. Для мене особистість викладача:
 - А) відіграє важливу роль в процесі засвоєння навчального матеріалу;
 - Б) не відіграє жодної ролі;
4. Чи змінилося ваше ставлення до дистанційного навчання протягом часу?
 - А) лише позитивне;
 - Б) зростає певне незадоволення;
 - В) складно відповісти.
5. Чи вважаєте Ви що безпосереднє спілкування з викладачами в аудиторії є обов'язковою умовою якісної освіти?
 - А) так, впевнений(а);
 - Б) ні, так не вважаю;
 - В) не знаю.
6. Чи відчуваєте ви потребу в інших джерелах отримання знань, окрім вашого очного навчання?
 - А) так;

Продовження додатку Б

Б) ні;

В) не думав про це.

7. Які труднощі доводиться долати під час дистанційного навчання?

8. Чи виникає певний дискомфорт за відсутності «живого» спілкування?

А) так;

Б) ні

9. Оволодіти навчальним матеріалом краще за

А) традиційною формою навчання;

Б) за дистанційною формою навчання;

В) не відчуваю суттєвої різниці.

10. Чи задоволені Ви навчанням за дистанційною формою та чи порекомендуєте його знайомим?

А) так;

Б) ні;

В) не знаю

Дякуємо за співпрацю!

Методика Т. Елерса: діагностика мотивації до успіху **Інструкція**

Вам буде запропоновано 41 питання, на кожне з яких дайте відповідь "так" або "ні".

Тестовий матеріал (питання) опитувальника Елерса

1. Якщо є вибір, його краще зробити швидше, ніж відкладати на потім.
2. Якщо помічаю, що не можу на всі 100% виконати завдання, я легко дратуюся.
3. Коли я працюю, це виглядає так, ніби я ставлю на карту все.
4. Якщо виникає проблемна ситуація, найчастіше я приймаю рішення одним з останніх.
5. Якщо два дні поспіль у мене немає справи, я втрачаю спокій.
6. У деякі дні мої успіхи нижче середніх.
7. Я більш вимогливий до себе, ніж до інших.
8. Я доброзичливіший за інших.
9. Якщо я відмовляюся від складного завдання, згодом суворо засуджую себе, бо знаю, що в ньому я домогся б успіху.
10. У процесі роботи я потребую невеликої паузи для відпочинку.
11. Старанність - це не основна моя риса.
12. Мої досягнення в роботі не завжди однакові.
13. Інша робота приваблює мене більше тієї, якою я зайнятий.
14. Осуд стимулює мене сильніше похвали.
15. Знаю, що колеги вважають мене діловою людиною.
16. Подолання перешкод сприяє тому, що мої рішення стають більш категоричними.
17. На моєму честолюбстві легко зіграти.
18. Якщо я працюю без натхнення, це зазвичай помітно.
19. Виконуючи роботу, я не розраховую на допомогу інших.
20. Іноді я відкладаю на завтра те, що повинен зробити сьогодні.

Продовження додатку В

21. Потрібно покладатися тільки на самого себе.
22. У житті небагато речей важливіше грошей.
23. Якщо мені треба буде виконати важливе завдання, я ніколи не думаю ні про що інше.
24. Я менш честолюбивий, ніж багато інших.
25. Наприкінці відпустки я зазвичай радію, що скоро вийду на роботу.
26. Якщо я налаштований на роботу, роблю її краще і більш кваліфіковано, ніж інші.
27. Мені простіше і легше спілкуватися з людьми, здатними наполегливо працювати.
28. Коли у мене немає роботи, мені не по собі.
29. Відповідальну роботу мені доводиться виконувати частіше за інших.
30. Якщо мені доводиться приймати рішення, намагаюся робити це якомога краще.
31. Іноді друзі вважають мене ледачим.
32. Мої успіхи в якійсь мірі залежать від колег.
33. Протидіяти волі керівника безглуздо.
34. Іноді не знаєш, яку роботу доведеться виконувати.
35. Якщо у мене щось не ладиться, я стаю нетерплячим.
36. Зазвичай я звертаю мало уваги на свої досягнення.
37. Якщо я працюю разом з іншими, моя робота більш результативна, ніж у інших.
38. Не доводжу до кінця багато, за що беруся.
39. Заздрю людям, які не завантажені роботою.
40. Не заздрю тим, хто прагне до влади.
41. Якщо я впевнений, що стою на правильному шляху, для доведення своєї правоти піду на крайні заходи.

Ключ опитувальника Т. Елерса. Розрахунок значень.

Продовження додатку В

По 1 балу нараховується за відповідь "так" на питання: 2-5, 7-10, 14-17, 21, 22, 25-30, 32, 37, 41

і "ні" - на наступні: 6, 13, 18, 20, 24, 31, 36, 38 і 39.

Відповіді на питання 1, 11, 12, 19, 23, 33-35 і 40 не враховуються.

Підраховується загальна сума балів.

Інтерпретація методики мотивації до успіху (норми тесту Елерса):

Чим більша сума балів, тим вище рівень мотивації до досягнення успіху.

Від 1 до 10 балів - низька мотивація до успіху;

від 11 до 16 балів - середній рівень мотивації;

від 17 до 20 балів – помірно високий рівень мотивації;

більше 21 бал - дуже високий рівень мотивації до успіху.